

709

E. MALATESTA

DALAWANG MAGBUBUKID
(ENTRE CAMPESINOS)

MAHALAGANG SALITAAN UKOL SA
PAGSASAMAHAN NG MGA TAO

TOBILLO, PABLO

TINAGALOG NI

"KABISANG TALES"

MAY PAUNANG SALITA NI

"TAMBULI"

UNANG PAKKALIMBAG
U. S. T. LIBRARY

PN
3341
271

MAYNILA
LIMBAGANG TAGAPAY

USTICULIBENAVIDES LIBRARY

UST LIBRARY

FI B 017130

PN
3341
M291

554

709

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

Resine

D. S. LIBRARY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

U. S. T. LIBRARY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

709

E. MALATESTA

DALAWANG MAGBUBUKID
(ENTRE CAMPESINOS)

MAHALAGANG SALITAAN UKOL SA
PAGSASAMAHAN NG MGA TAO

TOBILLO, P...

TINAGALOG NI

"KABISANG TALES"

MAY PAUNANG SALITA NI

"TAMBULI"

UNANG PAKKALIMBAG
U. S. T. LIBRARY

PN
3541
271

MAYNILA
LIMBAGANG TAGAPAY

USTAVIGUE, BENAVIDES LIBRARY

709

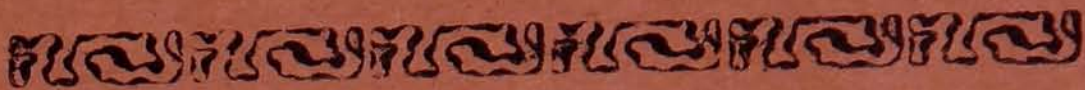
PN

3341

R

.M 291

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

FELICISIMO R. VILLANUEVA

969 BLUMENTRITT ST., SAMPALOU

MANILA, PHILIPPINES

ALANGALANG SA ISANG AKLAT...

Sa nasà n̄g isang piling kaibigan at kaadhikâ, na nagpapamagát na "Kabisang Tales", nagmulá ang pagsulat kong ito. Humigit kumulang na sa labingdalawang oras ang nakararaán, sapúl nang ilagay niya sa aking m̄ga *makasalanang kamay* ang may m̄ga 88 mukhâng limbag na n̄g saling ito n̄g sinulat n̄g anarkistang si Malatesta.

Tutupad ako, bagá ma't gahol na sa panahon, sa kahilingan n̄g kasama, na ako'y sumulat n̄g *páunang salita*, hingil sa aklat na itong kaniyang inihulog sa sariling wikâ, na palalabasín sa *Unang Araw ng Mayong* hinaharap, ayon sa pahiwatig sa akin.

Sa aking pagkaanák-dálitâ, na inianák n̄gâ sa kahirapan; nabuhay sa paghihikahós, at nabubuhay sa isang mahigpít na pakikibaka sa kabuhayan, ay walá akong panununtunan sa búhay na ito, maliban sa m̄ga katotohanan, masaklap ó matimyas man, na nakikita n̄g aking m̄ga matá at nadadamá n̄g aking m̄ga kamay. N̄guni't sa nangyayaring ito sa aking pagsulat, wari'y nabibihag yaring loob na manampalataya, n̄g waláng pasubali, diyan sa isang salawíkaing karaniwan dito sa atin: "ang pagkakataón daw ay daíg pa ang nagtipan."

Aywan ko ba, sa mga sandalíng ito, kung anóanóng bagay ang aking maiuulat tungkol sa pagkakasalin sa tagalog ni "Kabisang Tales," sa aklat ni Malatesta. Nguni't, ngayon pa ma'y maipagpapauná ko na, bagá ma't sa mga sandalí ng pagsulat ko nito'y dí pa nalulutas ang pagkakapalimbag, na, ang paglabas niya'y isang mainam na pagkakataón sa mga kasalukuyang araw. Ang pagbubukás ng Kaunaunahang Kapuluñgan ng mga Manggagawà dito sa atin at ang paglabás nito'y masasabing *daig pa nga ang naytipán*. Anaki ngá'y parang pinagdaop na bao ang nangyaring pagkakataón. Sa Kapuluñgang idaraos natin, ay paguusapan at pasisiyahán ang maraming bagay hingil sa búhay, kabuhayan at kapalaran ng Bayan Manggagawà; samantalang sa aklat na ito'y ipinakikilala na, sa lalòng mabababaw at maliliwanag na pañgunusap, ang madláng adhikaín, súliranin, pátakaran, palatuntunan at iba pang mga kaparaanáng dapat sundin ng isang manggagawà sa kaniyang ikatutubos.

May dalawang bahagi ang aklat na ito: ang isa'y kápupulhán ng sino mang anak-pawis ng madláng pagkukurò at pañganngatuwiran hingil sa inuusig na karapatán ng mga dukhá sa harap ng makapangyarihang Puhunan at Pámahalaán; at ang isa nama'y katutuhan natin ng iba't ibang uri at kapakanán ng mga kapisanang manggagawà, na ngayo'y natatatag sa iba't ibang bayan ng Sangsinukob.

Hindí parang pagpaparangyâ. Akong itó, na, páano't páano ma'y namuhunan ng puyat at tiyagâ sa pagaaral ng mga súliraning manggagawà, ay may karapatáng magsabi sa inyo, na, ang aklat na ito'y hindí dapat mawalâ sa sino mang manggagawà, sapagka't dito natin matatagpuán ang madláng katuwirang dapat gamitin sa pakikitunggalí sa mga kalaban. Dito ngá'y malalaman natin, kung anó ang kahulugán at ti-

nutuñgo niyang madalás nating marinig na, *komunismo*, *sosialismo*, *kolektibismo*, *anarkismo* at iba pa, na paraparang mabibisà't mainam na sandata ñg manggagawà sa pakikibaka sa ñga *makapangyarihan*...

Ang tagumpay ay laán lamang sa ñga nakikipagbaka. Subali't, sa anó mang pakikibaka'y nangaila ilañgang gumamit ñg sadiyang paraán ó kasangkapan, upang tayo'y magtagumpay. At isa na riyan, ang lalòng mabisà, ay ang paginom sa ñga maliliwanag na katotohanang itinuturò ñg ñga aklat na katulad nito.

¿Anó ang kahulugán ñg pakikibaka nating ñga manggagawà? Dili iba, kundí ang pakikibaka sa madlâng kurò't palatuntunan na ñgayo'y pinaiiral ñg ñga *Pinagpala* ñg Panahong umiinís at nangangamkam ñg karapatán natin sa búhay at ñga biyayang likás, na dapat nating lasapín. Kung iyan ñgá'y totoó, ay kinailañgang magpakatibay tayo sa tayó sa pamamagitan ñg pagaaral ñg ñga katuwirang dapat kalasagin sa pakikitunggalí, ñga katuwirang makakamtan natin sa aklat na itong isinatagalog ñg matalino't mapagtapat na kasama.

Tayo ang bisig na gumawâ at gumagawâ ñg lahat na pinakikinabañgan ñgayon ñg Sangkatauhan; tayo ang nagpapagalaw sa ikabubuhay ñg bawà't bayan; tayo ang marami, at, sa dahilang ito'y nasa sa atin ang lakas. Ito'y tinatanggap ñg lahat. Nguni't ¿bákit kayâ ang Puhuna'y siyang namamayani't madalás pang *makapangyari* sa atin? Ang Puhuna'y hindi malakas dahil sa kaniyang *pagkapuhunan*, kundí, dahil sa *kahinaan* ñg Manggagawà; kabinàang nagbubuhat sa pagkakatibalagan natin, na ang sanhi nama'y ang kakulañgán ñg tumpak na ñga kaparaanán, na hindi maáaring iwasan, sa pakikilaban.

Ang aklat na ito'y siyang magbibigay sa ñga dukhá ñg kasangkapan sa pakikibaka. ¡Huwag kayóng magalinlañgan!

Kayâ't ako'y umaasa na, ang bawâ't manggagawâ'y magsasakbat ng sandatang ito na magagamit natin ngayon, salamat sa walâng maliw na katiyagaán at pagsusumikap n̄g isa nating kapatid, na may likás at marubdod na pananalig sa ikatutubos, málao't mádali, n̄g Bayang Marálitâ.

TAMBULL.

Tondo, Abril 25, 1913.

SA MANGBABASA

Ang pagkakasalin sa tagalog n̄g *maliit na aklat* ni Malatestang ito ay nagsimulâ sa nasirang "Timbulan" noóng 1910. Noóng ito'y lumalabas pa, napalathalâ ang m̄ga unang laman n̄g unang bahagi n̄g aklat. Nang m̄ga araw pang yaó'y marami na ang humihiling sa aking m̄ga kapalad na ang "DALAWANG MAGBUBUKID" na ito'y aking ipalimbag, n̄guni't janóng magagawâ n̄g isang manggagawâ!... Ako'y walang mápuhunan sa pagpapalimbag. Dátapuwâ't ang ilan kong m̄ga kasama, m̄ga karamaydamay sa paghahanap-buhay, ay malugod na nagtipontipon n̄g mapupuhunan, at siyang ikinabunsod.... ¡Kapag nagkakaisa n̄gâ nama'y nagagawâ ang lahat!

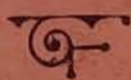
Kung anó't naisipan kong tagalugin ang aklat na ito, ay tila mainam na sumagot ang m̄ga pangyayari kay sa akin. At bahalâ nang magpasiyá ang m̄ga paghahakâ n̄g iba, tan̄gi sa pagkukurò n̄g may *páunang salita*. Hindí ko maitatatuwâ na ang aklat na iyan ay siyang nagbuyó sa aking magaral n̄g pagsasalin sa sariling wikâ. Dahil dito'y inaasahan ko

sa mangbabasa na hindi hahanapin sa akin ang isang bagay na mahahanap sa isang bihasá na. At gayon din naman ang maáantay ko tungkol sa mga kamalián ng palimbagan na walang salang katitisan, sa halimbawà, gaya ng salitang “kawaní” ay nágawang “kawaní.”

Kung nápataón, kapalad, ang paglabás ng “DALAWANG MAGBUBUKID” sa pagbubukás ng Unang Kapulungan ng mga Manggagawang Pilipino at sa Unang Araw ng Mayo, ay hindi mapagtatahan, sapagka't sa mga araw na iyan nais ko ngang maihandog ang pagkaing ito, sa ibig kumain, at ito'y alay namin sa iyo.

ANG TUMAGALOG.

Sampalok, Abril 26, 1913.

DALAWANG MAGBUBUKID

I

Hosé.—¡Abá! ¡Nárrito ka palá?! Ikina-
tutuwâ ko itong pagkikita natin ngayon, pa-
libhasâ'y matagaltagal na ring kita'y napipitang
mákapanayám. Horhe! Horhe! ¡Ako'y pi-
nagdaramdam mong labis! Noóng ikaw'y nasa
sa bayan, ikaw ang pinakamabait na batâ, at
ikaw ang pinakaulirán ng iyong m̃ga kapa-
nahón. ¡Ah, kung nabubuhay sana ang iyong
amá!

Horhe.—¡Mang Hosé! ¿bakit pò namán
ganyan ang inyong salitâ sa akin? ¿Anó kayâ
ang nágawâ kong masamá, na dí ninyo naiibi-
gan? ¿Anó't dí masisiyahán sa akin ang amá
ko, kung siya may nabubuhay pa?

Hosé.—Huwág mo sanang ipagdamdám ang
aking m̃ga panguñgusap, Horhe; ako'y matandâ
na, kung akó ma'y nakapagsalitâ sa iyo, ay da-

DALAWANG MAGBUBUKID

hil din sa iyong kagalingan. Tangi sa rito, ako'y naging matalik na kaibigan ni matandang Andrea, ng iyong ama, kayat sa pagkamasid ko na ikaw'y naliligaw sa kasawian, ay para kang anak na tunay na isinasakit niring ka-looban, at lalo pa mandin kung aking magunita o madilidili ang pagasang sa iyo'y napalagak, at sakat ang mga pagsusumakit niyang pinag-tamanan, upang makamana ka lamang ng isang malinis na pangalan.

Horhe.—Ngunit ano ang ibig ninyong sabihin, mang Hose? Isa makatuwid po ba'y hindi ako isang manggagawang marangal? Kailan ma'y di pa ako nakakagawa ng masama kahit kanino; kayat inyong patawarin kung masabi ko, na ang lagi kong mga nagagawa'y ang lahat ng aking inaakalang makabubuti sa aking mga kapalad; kung gayo'y ano ang ikahihiya sa akin ni Ama? Ginagawa ko ang lahat na mga kaparaanang aking ikapapanuto at ikatitiwasay, dinudulang ko, kasama ng aking mga kaadhika, ang ikalulunang ng mga sakit o kasaman na nagpapatangis sa akin, sa inyo at sa lahat. Kayat, ano pa ang dahil, at ako'y naging sanhi ng inyong mga pagpuna?

Hose.—Ahaha! diyan kita naiibigan. Natatantô kong labis na ikaw'y gumagawa, na ikaw'y tumutulong sa iyong kapuwa, na ikaw'y isang batang kapuripuri; ganyan din ang sabihan ng lahat sa kabayanan. Ngunit sa kabilâ nitô, ang totooy kung makailan ka na namang mapabilanggô; sinasabing lagi ka na lamang minamatyagan ng mga pulés, at sukat nang makitang kapanabay mo sa pag-

E. MALATESTA

lakad ang isang tao, upang ito'y maligalig...; marahil, ako ma'y nanganganib din sa mga sandaling itó..., nguni't alangalang sa kita'y ginigiliw, ay walang kailangang tayo'y magpanayám. Kayá, Horhe, pakingan mo sana ang payo ng isang matandá; bayàan mong mamulítika ang mga ginoó na walang mangagawá, at ang isipin mo'y ang gumawá ng ikapapagalíng. Sa ganitóng para'y mabubuhay ka ng tahimik at sa awà pa ng Diyos; kung hindi gayo'y mapapannganyayà patí ng iyong katawa't kaluluwá. Tandaán mo sana ang mga sinasabi ko sa iyo: na iyong lisanin ang mga masasamá mong kasama, pagka't dati nang alám na ang mga itó'y siyang nakapagpaparoól sa mga binatà.

Horhe.—Dapat ninyong matantô na ang mga kasama ko'y pawang mabubuting tao; ang mga isinusubong kanin nila'y kasinghalagá ng mga luhà't pawis. ¿Bayàang silá'y pakaalipustain ng mga ginoóng panginoón na walang pinapanngarap kundí ang sipsipín patí ng kahulihulihang paták ng ating dugô, at pagkatapos ay tawagin tayong mga tulisán, kapag tayo'y nakátutol, at mabubuting tao para ipabilangô, kapag tayo'y nagsikap ng kauntí sa ikagiginhawa at ikaliligtás sa kaniláng pangaalipin? Ang aking mga kasama at ako'y nangabilanggô ngá, at siyang totoó; nguni't kami'y nangabilanggô, dahil sa kadakilàan ng aming layon. Maáaring kami'y mangápabilanggong mulí, at marahil, lalò pang mapannganib sa dati; nguni't dahil din sa ikagagalíng ng lahat, dahil din sa ikawawasak ng kabuk-

DALAWANG MAGBUBUKID

tután at n̄g masahol na kaimbihán. At kayó, na nakapagpatulò na n̄g pawis sa tanáng búhay at nakaranas na rin n̄g gútom, kapag kayó'y hindí na makagawâ ó huminà na sa katandaán, marahil, walâ kayóng kapapatunguhan, kundí ang mamatáy sa isang ampunang-bahay. Hindí kayó nárarapat makipag-útutang dilà sa m̄ga ginoó, ní sa pámahalaán, upang kabakahin an̄g m̄ga nagsisikap sa ika-tutubós n̄g m̄ga marálitâ.

Hosé.—Anák ko, tunay n̄gâ't nababatid ko rin na ang mundó'y patungò sa pagsamá, at pasamá n̄g pasamá; dátapuwâ't nasàing itó'y maayos, ay kaparis din n̄g tuwirín ang lahat n̄g m̄ga baluktot. Mabuti pa'y hayàan na siyang ganyan at manalangin na lamang sa Diyos, nang hindí tayo nagdadahop. Talagang kapagkaraka'y mayroong mayayaman at mahihirap, at tayong ipinanġanak sa paggawâ, ay nararapat gumawâ at magkasiya na lamang sa biyayàng ipinagkakaloob sa atin ng Diyos; kung hindí gayón ang ating gágawín ay papanawan tayo n̄g kapayapaán at dangál.

Horhe.—¡Ang dangál na naman! Pagkatapos na tayo'y maagawan n̄g m̄ga ginoó; pagkatapos na tayo'y mapilit pagawín na parang m̄ga hayop upang makakita lamang n̄g isáng subòng kanin, samantaláng sila'y nabubuhay n̄g waláng anó mang kagawâgawâ, sa gitná n̄g kayamanan at pagsasayá, dahil sa ating m̄ga pinadadaloy na pawis, ay sakâ pa nilá na-wiwikà, na pará tayo maging maranġal na tao, ay kinakailanġan, dí umanó, na tayo'y má-tutong magbatá sa ating kalagayan, sila'y pa-

E. MALATESTA

kapasaning walang maliw, gaya ng pagpapatabâ nila sa ating mga likuran na walâ tayong kadaingdaing. At kung ating madilidili na tayo ma'y mga tao rin, na kung sino ang gumawâ ó naglutò'y siyang nararapat kumain, tayo'y tinatawag ó pinanganganalang mga salarin, dinadalâ tayo ng mga *guardia civil* sa bilangguan, at ipinahahatid tayo ng mga kura sa impiyerno.

Kayó, mang Hoé, na isang manggagawang kailan ma'y hindi nakasipsip ng dugô ng inyong mga kapuwâ, ay mangyaring makinig sa akin. Ang tunay na mga salarin, mga taong walang dangal, ay yaóng mga taong nabubuhay sa paghaharihan, yaóng mga taong umaangkin sa lahat ng bagay na nalalaganapan ng sikat ng araw, at sa pamamagitan ng paniniil, ang baya'y naitulad sa isang kawan ng mga hayop na mapayapang naanitan ng balahibo at napapatáy. ¿At ngayo'y makikipiling kayó sa mga ginoóng iyan upang kami'y kabakahin? ¿Hindi pa kayâ sukat na sila'y kampihan ng Pámahalaán—sapagka't itó'y ginawâ ng mga ginoó at parâ sa mga ginoó rin, kayâ't di maári na di sila kampihan ng Pámahalaán—kundi ang mangyari'y patí pa ng tunay naming mga kapatid, mga kamanggagawâ, mga kamaralitâ, ay amin pang mangâkabaka, dahil sa pagaadhikâ naming lumayâ at tumiwasay ang pamumuhay ng lahat?

¡Ah! kung ang karukhaán, kung ang malabis na kamangmangan, kung ang kaugaliang minana sa tinalikdang panahón ng pangaalipin, ay di makapagpapaliwanag nitong kasakitsakit na kabuhayan, ay maituturing na ang walang

DALAWANG MAGBUBUKID

danġal ni puri'y yaóng mġa dukhá na gina-gawâng sandata nġ mġa mangaalipin sa sang-katauhan, at dî kaming isinasapanġanib niyang karirít na tinapay at nġ mithí sa paglayà, upang matuklasán ang ikagiginhawa nġ lahat.

Hosé.—Oo, tunay nġâ na mabuti ang lahat nġ iyan, nġuni't kapag dî nilakipan nġ takot sa Diyos ay walâ ring mapapalâ. Hindí mo ako mapaniniwalâ; narinig kong sinabi nġ banál nating kura, na ikaw at sampû nġ iyong mġa kasama'y pawàng *escomulgado*; narinig kong sinabi ni ginoóng Antonio, na nagaral nġ maraming karununġan at lagìng bumabasa nġ mġa páhayagan, na kayó'y mġa ulol ó mġa salarín, na ang tanġì ninyong pinagpupunyagián ay ang lumamon at lumaklak daw lamang nġ walâng kagawâgawâng anó man, at sa lugal na sikapin ninyo ang ikatitigháw nġ mġa manggagawà, ay walâ kayóng hináharap kundí hadlanġán ang mġa ginoó na siyang tunay na makaáayos nġ mġa súliranin, sa pamamagitan nġ lalòng magaling na pamamaraan.

Horhe.—Kung ibig ninyo, mang Hosé, na tayo'y magkawatasan, ay bayàan natin sa kapayapaán ang Diyos at ang mġa santó, pagka't inyo nang namamalas: Ang nġalan nġ Diyos ay nagigìng sangkalan nġ mġa dumadayà sa atin at nġ mġa nanglulupig sa kapuwà. Ang Hari raw ay pinagkalooban nġ Diyos nġ kapangyarihan upang makapaghari, nġuni't kapag ang nagbabaka na'y dalawang Hari, dahil sa isang lupaín, ang dalawa raw na ito'y kapuwà rin sinugò nġ Diyos; at gayón ma'y kung sino sa kanila ang may maraming kawal at mabu-

E. MALATESTA

buting sandata, ay siyang ginagawaran ng Diyos ng matuwid, siyang nakapananaig. Ang mamumuhunan ay siyang lumulunod sa atin, at siyang kumakalakal sa lahat. Lahat ay nagsasalita ng ukol sa Diyos, at nangagpanggap na mga kinatawan o kahalili ng Diyos ang mga kurang katoliko, mga protestante, turko, at sa ngalan din ng Diyos na lahat nangyayari ang mga digmaan, kayat sa ganitoy natutuklasan nilang lahat ang mabubuting paraan ng pagpapaagos sa kaniang patubigan. Sa pakinig, tila nga mandin ang Diyos ay siyang naggawad sa kanila ng lahat ng yaon, at siya ring nagparusa sa ating mga dukha sa karukhaan at paggawa. Sa kanila, ang paraiso'y dito sa lupa at sa kabilang mundo pa; sa atin, ang impierno'y dito sa lupa, at ang paraiso'y doon pa sa kabilang mundo, kung tayo'y kusang napaalipin..., at kung sakaling may kalagyan pa tayo roon.

Bagay sa pananampalataya, mang Hose, ay di ko ibig manghimasok, pagkat malaya ang bawat isa sa kanyang isipan. Nguni't ang ganang aki'y dapat kong ipagtapat sa inyo, na di ako naniniwalà sa mga ibinabadya ng mga kura tungkol sa Diyos at iba pang mga buhaybuhay nila, sapagkat silang nangagsasaad niya'y tantong nagsasakit lamang na tayo'y papaniwalain, at sapagkat lubhang marami ang mga relihion, at ang lahat namang ito'y pawang nangagpanggap na nagbabadya ng katotohanan, subali, ni sino man sa kanila'y di nakapaglalantad ng ano mang katunayan. Ako may makalilikha rin ng isang mundong ma-

DALAWANG MAGBUBUKID

talinhagà, at pagkatapos ay isermón ko, na ang dí maniwalà sa aki'y magdurusa sa apóy nḡ walâng hanggan. Sa bagay na itó'y mai-palálagay ninyo na akó'y isang balakyot; nḡuni't kung akó'y kumuha nḡ isang batà at maiturò ko rito ang gayóng mḡa talinhagà, na walâ namang makapagpapaliwanag dito nḡ nalalaban, paglakí nḡ batàng iyan, ay pani-niwalàan din ako, gaya nḡ paniniwalà ninyo nḡayon sa mḡa among.

Sa kabuuán, kayó'y makapaniniwalà sa inyong minamaigi; nḡuni't huwág na lamang ninyong mábanggit pa sa akin na ang Diyos ay siyang may kaibigán nḡ lahat, na kayó'y magbatá sa paggawá at magtiís nḡ gútom; na ang inyong mḡa anák ay manḡagsilakí nḡ mahihinà at masasaktín, dahil sa kakulangán sa pagkain at pagaalagà; na ang inyong mḡa anák na dalaga'y maging babayi balang araw nḡ makikisig nating mḡa panḡinoón; dahil sa kung magkakagayon ay inyong mawiwikà na ang Diyos palá'y hiduwâng magarugâ.

Sakalìng may Diyos, ay walâ namang nakatatarok nḡ kanyang mḡa lihim. Kayâ, pag-isipan at pagaralan nḡâ natin ang ikatitiwasay nḡ lahat sa mundóng ito; sapagka't kung sa kabilâng mundó'y may isang Diyos nḡâng dakilà, ay tayo'y mapapaanyô rin doóng mahinusay, kung ang nanḡagawâ natin dito'y pawàng nababatáy sa kabanalan, kung hindí tayo nagpahirap ó kung hindí natin binayàang makapagpahirap ang ibá sa mḡa tao, na ang mḡa ito, sangayon sa santóng dásalan ay pawàng

E. MALATESTA

mga anak ng Diyos, at pawang mga kapatid din nating lahat.

Bukod sa rito, maniwala kayo sa akin: kung ngayoy isang mahirap kayo na pinapagdurusa ng Diyos, at bukas o makalaway makatuklas kayo ng maraming pamimilak, kahit sa pamamagitan ng ano mang maruming paraan, ay matatagpuan din ninyo ang matuwid upang huwag nang gumawa, magpapasial na lamang sa ibabaw ng mga magagarang sasakyán, mamasláng sa mga magbubukid, at umaglahi sa puri ng mga dukhang binibini..., at kayoy tutulutan din ng Diyos na magawa ang lahat ng iyan, gaya ng pagpapabayà sa ating mga panginoon.

Hosé.—|Sa ngalan ni Kristo! Sapól nang makapagaral kang bumasa't sumulat, at nang makapagparo't parito ka sa siyudad, ang pananalitâ mo'y nagkahugis panglaban na sa mga abogado. At ang totooy nabanggit mo ang mga bagaybagay na mahahalagá para sa akin. Akalain mong: si Rosina ko'y isang babayi na ngayon, pagka't nakatagpô naman ng isang binata na sa kanya'y ninirog; ngunit gaya rin ng dati mong pagkatalos, kami'y mahihirap. Nanganailangan kaming bumili ng mga kasangkapang gamit ng tao sa pagtulog, ng kaunting pananamit at sakâ ng kaunting pamimilak, upang ang aking manugang ay mai-pagbukás ng isang maliit na pagawaan ukol sa magsususí, pagka't kung mangyayari'y malisan na sanang bigla ang naturang panginoon na sa kanya'y umiimbí, at nang sa hinaharap ay makatikim siya rito ng kaunting pakinabang

DALAWANG MAGBUBUKID

pará sa kanyang mga anak. Ngunit ni siya ni ako, ay walang salapi, ni marami, ni kaunti. Ako'y mapauutang ng aking panginoon, at saká ko siyá pagbayaran ng sa untiunti. Datapuwát madalumat mo? Nang ako'y makipagusap na ukol dito, sa aking panginoon, ako'y tinugón nitó, na iyan, anya'y, isang kawanggawá na tinutungkol ng kaniyang anak; at gayón ngá, ito'y naparoón sa amin, at gayón na lamang ang pagkabighani niya kay Rosina nang ito'y makita; bago nagpalaló, na dí umanó'y mayroon ngá siyang mga kasangkapang nalalaán pará sa kanino mang nangangailangan; kayá, kung si Rosina raw sana'y maáaring makapagsadyá sa kaniyang bahay... |At saká po nalarawan sa kaniyang mga matá ang mga sinimpáng kaunti ko na tulóy ipagdilím ng matá at ikapanġanib...! |Oh! kung si Rosina ko'y... |Bah! Bayàan na ngá natin ang mga kabalbaláng iyan...

Akó'y matandá na at natatalós ko na ang mundóng ito ay walang puri. Dátapuwát ito'y hindi magagamit na katuwiran upang tayo'y maging kuhilá naman... Kayát ang sabihin mo sa aki'y itunay ngá ba, ó hindi na inadhiká ninyong kunin ang mga kayamanan ó pagaari sa mga nagtatamasa ngayong ílan?

Horhe.—|Kay tapang! iyan ang ibig kong itanong ninyo. Kapag ibig ninyong makabatid ng anó mang bagay ukol sa suliranin ng mga dukhá ay huwág kayóng magtatanong sa mga ginoó, at ililigaw kayó sa katotohanan, pagka't walang sisirá sa kanila ring sarisarili. Kung ibig ninyong matantó kung anó ang

E. MALATESTA

linalayon nḡ mḡa sosyalista, ay itanong ninyo sa mḡa kasama ko, ó sa akin; nḡuni't huwág magkakamaling magtanong sa ating kura, ó kay ginoóng Antonio. Mahanḡa'y kung ma-kakausap kayó nḡ ating kura, ukol sa bagay na ito, ay itanong ninyo sa kaniya, kung bakit kahì't kayó'y gumagawá ay masamá rin ang inyong kinakain, at siyang waláng ginagawá sa araw-araw, maliban sa buklatbuklatin ang kaniyang dásalan, ay kumakain siya nḡ masasarap na ulam at nḡ mḡa matatabáng inahing manok, sa piling nḡ kaniyang mḡa pamangkin. Itanong ninyo kung bakit siya'y lagìng kaututang dilà nḡ mḡa ginoó, at kung kayá lamang makipagkita dito sa atin ay kung kailan lamang mayroong hinihinḡi. Itanong ninyo sa kaniya, kung bakit lagìng ibinibigay ang matuwid sa mḡa ginoó at sa mḡa may kapang-yarihan, at bakit sa lugal na agawin nila ang tinapay sa inyong bibig—na anila'y alang-alang sa kaluluwa nḡ mḡa patáy—ay hindi sila magpatulò nḡ pawis upang makatulong sa mḡa buháy at nang hindi nabubuhay sa pawis at pagod nḡ iba. Tungkol naman kay ginoóng Antonio, iyang binatang mabulas, na nagaral at nḡayo'y nagaaksayá lamang nḡ panahon sa mḡa inuman nḡ kapé at sa pakikipagdaldalan sa Ayuntamiento, ay sabihin ninyo na mahanḡa'y tinatapos na niya ang pagbubulakbol, at nang mapagukulan naman nḡ kaunting panahon ang pagaaral nḡ kung anó ang paggawá at karukhaán, sa lugal nḡ pagaabalá niya sa ating pamumuhay.

Hosé.—Sa bagay na iya'y mayroon kang

DALAWANG MAGBUBUKID

matuwid; n̄guni't pagbalikan natin ang itinatamong ko sa iyo: ¿tunay bagá na inaadhikâ ninyong agawin ang m̄ga pagaari sa filang mayayaman?

Horhe.—Hindi pò; hindi namin adhikâ ang umagaw n̄g anó man; dátapuwâ't ibig naming kunin ang m̄ga pagaari sa m̄ga ginoó, ang m̄ga kayamanan sa m̄ga nagtatamasa, upang iukol sa kapakinabangán n̄g lahat. Pag nagkagayon, waláng kukunin ang bayan sa kanino man, kundí ang lahat n̄g arì'y mapapasa lahat.

Hosé.—¿Bakit naman? Sa makatuwid bagá'y ating lahat ang m̄ga pagaari n̄g m̄ga ginoó?

Horhe.—Siya pòng totoó; m̄ga pagaari natin at sa lahat. ¿Sino ang nagbigay sa kanila n̄g m̄ga pagaaring yaón? ¿Anóng kanilang matuwid na arin at ankinín pa hangga ngayon ang naturang m̄ga pagaari?

Hosé.—Sapagka't nangamana sa kanilang m̄ga ninunò.

Horhe.—¿At sino ang nagbigay sa kanilang m̄ga ninunò n̄g m̄ga pagaaring iyan na kanilang tinatamasa? ¡At sa paano! Inangkín n̄g ilang m̄ga malalakas at lalòng mapapalad ang lahat n̄g bagay, sakâ pinagawâng pilit ang ibang tao pará sa kanilang ikabubusog; at hindi nagkasiyang mabúhay sa pagsasamahán, nanglupig at hanggang nahulog sa karukhaán ang malaking bahagi n̄g kanilang m̄ga kapanahón, iniwan sa m̄ga anák at sa anák n̄g kanilang m̄ga anák ang m̄ga pagaari't kayamanan na kanilang inankín, pinapagdusa ang katauhan ngayon na maging alipin n̄g kanilang m̄ga

E. MALATESTA

inapó; na ang m̃ga ito'y pawàng nanghanghinà naman sa katamaran at sa bala nang maibigang gawín, ñg waláng kabalibalino sa iba, maliban sa kanilang sarili, at ñgayo'y ibig pa manding umastâ, sa pamamagitan ñg lakas, ñg gaya rin ñg ginawâ ñg kanilang m̃ga ninunò, na kapag nagkataó'y waláng salang ipanglulumó natin... ¿Ito kaya'y wastô sa palagay ninyo?

Hosé.—Kung tayo'y inagawan sa pamagitan ñg lakas, ay hindî. Subali, sinasabi ñg m̃ga ginoó, na ang m̃ga yaman nila'y pawàng bunğa ñg kanilang pawis; kayâ't sa palagay ko'y hindî nararapat namang kunin sa isa ang bunğa ñg pinagpaguran nito.

Horhe.—¡Na naman! Ang lahat ñg hindî gumagawâ't ni kailan ma'y nakágawâ't kung sumabi'y lagi na lamang sa ñgalan ñg paggawâ.

Sabihin ñgâ ninyo sa akin, kung paanong pagsibol at kung sino ang lumaláng ñg lupà, ñg m̃ga metal, ñg úling na bató at iba pang ganganitó. Maging Diyos ó maging kalikasán man ang lumikhâ ñg m̃ga ito, ang totoó'y kinamulatan na natin dito sa mundo ang lahat ñg iyan; kayâ't nararapat din namang pakinabangán ñg lahat. ¿Anong inyong masasabi, sakaling maging pagaari nila ang hangin at ito'y mapasakanila na, waláng má-tira sa atin, kundî kaunting simoy na lamang, at kahì't ñg lalò pang masasal, sakâ pabayaran sa atin ñg atin ding m̃ga pagod at pawis? Subali, ang kaibhán lamang ñg lupà sa hangin, ay ang pagkakatuklas ñg paraán upang yao'y maankin ó masarili at mapagbahabahagi nila,

DALAWANG MAGBUBUKID

samantala ang hanġi'y hindi; nġuni't pag-nagkataóng sila'y nakatuklas nġ paraán, ay sapilitang gagawin din nila sa hanġin kung anó ang kanilang mġa ginawâ sa lupà.

Hosé.—Siyang totoó, sa ganang aki'y iyan ang ganap na matuwid; ang lupà at lahat nġ mġa bagaybagay na dí ginawâ nino man, ay nauukol pará sa lahat... Nġuni't sa isang dako, hindi naman lahatlahat ay yaringyari na nilang nakuha.

Horhe.—Tunay; totoóng marami na ang nagawâ nġ tao, at dito'y maisususog pa natin na ang lupànglupà na'y hindi magkakahalagá nġ gaano kung hindi nagawâ ang pagtibag nġ mġa bundukin at ito'y napagpagalan. Kung gayon, sa daán nang katuwira'y dapat maukol sa mġa nagsipagpagal. Dátapuwâ't ang sagutin ninyo sa aki'y kung anong himalâ't nasa kamay nġayon ang mġa iyan nġ mġa nagkakamot lamang nġ tiyan, na, ni sa tanang búhay nila'y waláng masabi na nagawâng anó man?

Hosé.—Sinasabi nġ mġa ginoó na ang kanilang mġa ninunò raw ay namuhunan nġ pagal at pagiimpok.

Horhe.—Sa katuwirang iya'y tila marikit pang sabihin na natuto ang kanilang mġa ninunòng magpagawâ nġ waláng bayad, na gaya rin nġ inaasal nila nġayon. Maliwanag na itinuturò nġ Kasaysayan na ang mġa kapalagayán sa mġa manggagawâ'y talagang kaim-bímbí, waláng pagbabago, gaya rin nġ sa nġayon, na ang taong dí kumakatás sa pawis nġ kaniyang kapuwâ, ay hindi lamang dí nakapagtitipid sa pamumuhay niya, kundí, ni maku-

E. MALATESTA

hang makapagtakip sa kaniyang gútom at pangangailanğa'y, dí pa mangyari.

Unawàin ninyo ang mğa halimbawàng ating namamalas; lahat nğ ibinubunğa nğ waláng tigil na pagpupunyagí nğ mğa manggagawá'y tignan, kundí nahuhulog sa mğa kamáy nğ mğa panginoón na waláng ginagawá, liban sa maturang magtanód lamang.

Ipalagay nating nakabili nğayon, sa kaunting salapí ang isang tuso, nğ isang lupaing malawak at masukal; nagpautos nğ mğa taong sukat makahawan at makapagaalagà sa naturang lupà, at salamat kung ang mğa taong ito'y mabigyan nğ katamtamang ipagpapawing gútom, samantalang siya'y papasiálpasiál sa siyudad. Pagkaraan nğ ilang taón, ang naturang basal na lupà'y naging isang hálamanán at sa ganito'y umaani nğ makasangdaáng higit sa pinuhunan. Ang mğa anák nğ may arí, na magmamana nğ yamang ito, ay mangangalandakan, na yao'y kanilang tinatamasa, alang sa pawis na iginugol nğ kanilang amá, at ang mğa anák niyong tunay na gumawá at nagtiís maghawan, nagtanim sa nasabing lupà, ay magpapatuloy pa ring waláng sala sa paggawá at pagtitiís. Sa bagay na ito, ano ang inyong masasabi?

Hosé.—Ah... kung tunay ang wikà mo, na nangyari sa mundó ang halimbawàng namamalas nğayon, ay walá akong masasabi kundí: maliwanag na waláng yamang nara-rapat maukol sa mğa nagmamay-arí.

Horhe.—Daragdagan ko pa. Sa sandaling ito'y ibig kong magpalagay naman nğ kahit

DALAWANG MAGBUBUKID

anong bagay na makakasangayon sa m̃ga ginoó. Ipalagay natin na ang m̃ga may-ari (propietario) ay pawàng anak ng̃ m̃ga taong masisipag at maimpukin, at ang m̃ga manggagawà'y pawàng anak naman ng̃ m̃ga tamad at walâng tuós maggugol. Marahil ay malabis na ang sinabi ko, ng̃uni't hindi kailanġan; at ang magkagayon man, ay ĩmaipalalagay na kayâng wastô at maayos ang pagsasamahan ng̃ayon ng̃ m̃ga tao? Kung kayó'y gumagawâ at ako'y nagbubulakbol, nararapat akong papagdusahin sa aking katamaran; ng̃uni't ang dí nararapat, ang aking m̃ga anak na mangyayaring lumabas na masisipag na manggagawâ, ay magpakamatay pa sa kapagalan at mamatay sa gutom, upang buhayin ó bigyang búhay lamang ang inyong m̃ga anak sa kasaganàan at pagliliwaliw.

Hosé.—Iya'y m̃ga bagay na dí ko makatuwiran sa iyo; subali'y na sa m̃ga ginoó rin ang madlâng yama't pagaari, kayâ't sa malao't madali'y nararapat din nating pasalamatan sila, sapagka't kung hindi sa kanila'y hindi tayo mabubuhay.

Horhe.—Oo pò; na sa kanila ng̃ang kamáy ang madlâng yama't pagaari, sapagka't ang m̃ga ito'y pawà nilang natamó sa pamamagitan ng̃ panggagahis, at naragdagan sa pamamagitan naman ng̃ pagnanakaw nila sa bunġa ng̃ pawis ng̃ m̃ga mahihirap. Ng̃uni't sa ganitó ring paraán maiiwan nilá ang lahat ng̃ iyan.

Hanga ng̃ayon, ang m̃ga tao sa sangdaigdigan, ay walâng tahán ng̃ pakikidigmâ sa

E. MALATESTA

kanilang kapuwà tao, pinagsikapan nã mĩa ginoó na matuklasan kung páano ang pag-agaw nã tinapay sa bibig nã may bibig, at sakâ ginawâ nã bawà't isa ang lahat nã paraáng magagawâ upanding ang kanilang kapuwà'y maging alipin nila na parang hayop. Dátapuwâ't panahon na nãyon upang mawakasán ang lahat nã iyan. Walâ tayong napalâ sa digmâan kundí bagkus nasasadlak ang katauhan sa kaimbihán, pagkabusabos, pagkakasala, at pagkakaroon nã mĩa mahahalay na babayi at iba pang mĩa pagkasawing pinamumuhunanan nã dugô na tinatawag na mĩa digmâa't paghihimagsik. Subali, kung sa lugal nang digmâa'y papagtibayin nata ang tinatawag na pagmamahalan at pagdaramayán nã bawà't tao sa kapuwà tao, ay waláng pagsala na dí dagling mapaparam ang kasamán, mawawalâ na ang mĩa tanğitanğit pagbubukodbukod—samantalá ang isa'y nananaganà, ang iba nama'y nananalat—at ang mangyayari'y pakakahanğarin nã bawà't isa ang ikapapagaling nã lahat.

Labis kong natatalos na kinagawián na nã nã mĩa mayayaman ang magutós at mabuhay nã waláng kagawágawâ, at kapag ang sulirani'y nauukol sa ikapagbabagong búhay nã tao ay totoóng maiilap ang kanilang mĩa katawan. Matiyagan natin ang sinasabi nila. Kung ang kanilang ipakikilala, kahit sa mabuting paraán ó pagtakot, ay isang payo, na ang higgantihan at pagtataasan nã uri'y hindí nararapat maghari sa mĩa tao at ang lahat ay nararapat gumawâ, ay napakainam; nãuni't kung

DALAWANG MAGBUBUKID

hindî ganito, kundî bagkus ang nasà'y ipagpatuloy pa ngâ ang pananandat nila sa bunġa ng panggagahis at pagnanakaw ng kanilang mġa ninunò, ay ilalòng napakainam at madalî pang lutasín! Sa lakas nila kinamkam ang lahat ng yama't pagaari, ay sa lakas din natin makukuha sa kanila ang lahat ng ito. Kapag ang mġa mahihirap ay nagkakaisa, sila ang napakalakas sa lahat.

Hosé.—Subalì, kung walâ nang mayayamang ginoó ¿sa paano tayo mabubuhay? ¿Sino ang magbibigay sa atin ng mġa gagawín?

Horhe.—!Warìng balintunà! ¿Sa páano? Sa arawaraw, kíta nang dalawa ninyong mġa matá, na kayóng lahat ang nagaararo, kayó ang nagtatanim, gumagapas, naghihimay at nagdadalá ng bigas sa mġa magbibigas; kayó ang gumagawâ ng alak, ng langis, ng keso, at sakâ ngayo'y ¿inyo pang naitatanong kung sa páano tayo mabubuhay kung walâng mġa mayayamang ginoó? Ang itanong pa ninyong mabuti'y kung sa páano sila mabubuhay, kung walâ tayong mġa tungak na manggagawâ sa bukid at sa kabayanan, na sa kanila'y bumubuhay, bumi-bihis at... nagaalagà ng mġa anák na dalaga upang mapagaliwán nila.

Kanikaniná lamang ay ibig ninyong magpasalamat sa kanila, pagka't aniyo'y sila ang nagbibigay sa inyo ng pagkabuhay. ¿Dí бага ninyo alam na sila ang nagpapasasà sa bunġa ng inyong pagod at ang bawà't tinapay na kanilang nginanġalot ay inaagaw lamang nila sa inyong mġa anák? ¿Na ang bawà't paghandog ó alay sa kanilang mġa sinisintang

E. MALATESTA

babayi'y katimbang nã ating kasalatán, gútom, ginaw, at nã pagkalugmok sa kahalayan nã ating mãa babayi?

¿Anóng nagagawâ nã mãa ginoó? Walâ. Sapagka't lahat nã kanilang tinatamasa ay pawàng nagbuhat lamang sa pawis nã mãa manggawâ.

Subukin ninyong mawalâ búkas ang mãa magbubukid, walâng makagawâ sa lupà, at kundî, sila unauna ang mamamatay; kapag nawalâ ang mãa sapatero, ay walâng gagawâ nã mãa sapatos; kapag nawalâ ang mãa anluwagi, ay walâng gagawâ nã mãa bahay, at kapag ganyan nã ganyan ang mangyayari sa bawà't balanğay ó hanay nã hanapbuhay nã mãa anak-pawis, ay mapipigil na walâng sala ang pagyari ó paggawâ nã bawà't bagay, at sa ganito, ang lahat nã tao'y maáantala at mananalat sa kanilang mãa kailanğanín.

Nğuni't ¿anóng inyong ipaghihirap, sakalìng mangalipol ang mãa ginoó? Para ring nanğalipol ang mãa bálang.

Hosé.—Oo, nğa't totoóng maliwanag iyan; tayo ang gumagawâ nã lahat; nğuni't ¿páano ang pagtatanim ko nã halaman, kung walâ akong lupà, ni hayop, ni mãa binhí? Sina-sabi ko sa iyo na walâ tayong magagawâ. Sa kagipita'y pilit pasusupil din tayo sa kapang-yarihan nã mãa panginoón.

Horhe.—Nğuni't tayo pò kayâ'y nagkakawat-
tasan, mang Hosé, ó hindí? Tila ang bagay na iya'y naiulat ko na kanina; talagang hu-
hubarán natin ang mãa panginoón nã lahat nã kailanğan sa paggawâ't pamumuhay, na

DALAWANG MAGBUBUKID

gaya ng lupà, mga kasangkapan, mga binhít iba pang bagay.

Labis kong nababatid na samantalá ang lupà't mga kasangkapan sa paggawá'y nasa sa kamay ng mga panginoón, ang mga manggawà'y lagìng masusupil at dí makatitighaw sa pananalat, kundí bagkus lalòng mababaón sa pagkaalipin. Kayâ ngâ't italá ninyong mabuti sa alaala, na ang kaunaunahan nating gagawing paraán, ay ang alisan ng mga yama't pagaarì ang mga ginoó, at kapag dí gayon, ay dí maáyos ang sangkatauhan.

Hosé.—May matuwid ka; iyan ngâ'y naiulat mo na sa akin. Dátapuwâ't ¿páano naman ang ibig mo? Ang mga bagay na iya'y bagongbago sa akin, at dí ko mapaghulòhulò. Ako'y paliwanagan mo pa kung páano ang ibig ninyo sa pagaayos. Ang mga yama'y ating sasamsamin sa mga ginoó, ngayo'y ¿páanong ating gagawin diyan? ¿hindí ba natin pagbabahagibahagin ang nauukol sa bawâ't isa?

Horhe.—Hindí pò; dapat pa ngâ ninyong mabatid, na sakalìng may maringan kayóng magsalitâ na ang aming linalayo'y ang pakikibahagi, na ang ibig nami'y makihatì sa yaman ng sa gayo't ganitong paraán, ay asahan ninyo na ang taong yaón na inyong kinaringan, ay isang taong mangmang ó isang matakaw.

Hosé.—Kung gayo'y ¿páano ang ating gagawin? Walâ akong nawawatasan diyan.

Horhe.—Walâ pò namang kahirapang watasan; ang adhikâ po nami'y iukol pará sa lahat ang lahat ng yaman at pagaarì.

E. MALATESTA

Sa ganitong simulain kami nagsimulâ: na ang lahat ay nararapat gumawâ at ang lahat ay nararapat guminhawa. Sa mundó'y hindi mabubuhay ang tao, kung walang gagawâ ó kikilos; kayâ, sakali't ang isang tuso'y nagpapalaki lamang ng tiyan, ay sapagka't nabubuhay naman sa pawis ng iba, at sa ganitong pangyayari'y totoong masamá at makasamá pa. Dapat unawain, na ang sinambit kong *lahat ay nararapat gumawa*, ay nauukol lamang doon sa malalakas at makagagawâ.

Ang mga lumpó, mga mahihinà, mga matatandâ, ay nararapat pakanin ó bigyang búhay ng katauhan, pagka't isang kawanggawâ ó gawang pagpapakatao ang mahabag at huwág batahín sa hirap ang isang tao ng kapuwâ tao; at sakâ ang lahat ay magsisitandâ, magsisihinà ó maáaring maging salantâ rin balang araw, na kung páano ang mangyayari sa atin ay gayon din ang sa ating mga anak.

Kayâ, kung inyong mapaglilimìlimì, ay maliwanag ninyong mababatid na ang lahat ng kayamanan, ó ang lahat ng bagay na kagamitan ng tao, ay nahahati sa dalawang bahagi. Ang isang bahagi'y iyang nauukol sa mga lupà, mga mákina at iba pang mga kagamitan sa paggawâ, gaya ng bakal, ng kahoy, ng mga bató, ng mga sasakyan atb.; ang lahat ngang ito'y totoong kailangan sa paggawâ at dapat maukol pará sa kalahatan, upang magamit na gaya ng mga kasangkapan ó bagay sa paggawâ. Tungkol sa kung páano ang mainam na paraán sa paggawâ, ay sakâ natin malalaman. Nguni't ang magaling ay gumawâ

DALAWANG MAGBUBUKID

sa pamamagitan n̄g tulongtulong, pagka't sa ganito'y kakauntî ang pagal at marami pa ang magagawâ; halos ay totohanan nang maituturing na ang ganitong paraán sa paggawâ'y maiibigan sa boong mundó, palibhasà'y ang pagiisa n̄g isang tao sa paggawâ ó ang pagkakatiwalagan n̄g m̄ga manggagawâ'y nakapaguudyok tuloy na katakutan nila ang tulong na maibibigay n̄g isang mákina, na nakababawas n̄g pagod sa kaparaanáng magaan at kawiliwili; at sakâ, palibhasâ, kapag walâ nang pagbabaka sa pamumuhay ang m̄ga tao, sa makatuwid bagá, gaya n̄g m̄ga aso't pusà, ang m̄ga tao'y lúbhâ n̄gâng magagalak sa sinapupunan n̄g pagkakaisa at sa pagpapalaganap n̄g m̄ga paggawâng tulongtulong. Walâng taong dí naghahanġad n̄g kagaanan sa paggawâ, kahì't na ibigin niya ang gawâng pamumukuran, kahì't saáng lugal at sa páano mang paraán. Ang pinakabuod nito'y walâ nang mabubuhay sa katamaran upang umalipin sa iba, pagka't ito'y hindi na mangyayari, sa dahilang kapag natatantô rin lamang n̄g bawâ't isa ang kaniyang matuwid sa paggawâ, sino ma'y dí na mahahalinang pabusabos pa.

Ang ikalawang bahagi'y nauukol sa m̄ga bagay na tiyak at kagamitan n̄g tao, gaya n̄g pagkain, pananamit at pamamahay. Ang lahat n̄g m̄ga bagay na ito'y nararapat sanang mápatunġo agadagad sa kalahatan at mapaghatihatì n̄g sa katamtaman, hangang sa bagong pagaani at hangang sa ang m̄ga pagawâa'y makagawâ n̄g m̄ga bagong yari. Ang lahat n̄g m̄ga bagay na ito na mangyayari, pagkatapos

E. MALATESTA

nḡ himagsikan, kapag walâ nang nâtirang mḡa tamad na panginoón, na nabubuhay sa pagod nḡ mḡa manggagawang dayukdok sa gútom, ay babahagin, susog sa kaibigán nḡ mḡa manggagawâ sa bawâ't bayan. Kung hanḡad nḡ mḡa ito na gumawâ sa pamamagitan nḡ tulongtulog at ang mḡa magagawâ'y maukol din parâ sa lahat, ay lalòng mabuti: sa makatuwid, ay pagsisikapang mataya ang lahat nḡ magagawâ, upanding masagutan ang kailanḡanín nḡ lahat, gayon din nḡ sa mḡa paggamit ó pangangailanḡan, upanding makabuhay nḡ ganap sa lahat ang madlâng mayayari.

Kung dili kayâ'y isaalangalang naman ang mḡa sukat magawâ nḡ bawâ't isa, upanding mabilang ang kabuuán nḡ bagay at halagá nḡ nagawâ nila. Ito'y isang pagtayang napakaselan; kayâ't maituturing tuloy na hindî sukat mangyari; dátapuwâ't ang ibig sabihin nito, kapag nakita na ang kapinsalaan sa pagbabahagi sa mḡa kaniyahan, ay pakakaibigin nang maluwaḡ sa loob ang adhikâng parâ sa lahat.

Alin mang paraán ang ibigin, ay totoóng ayos na ang mḡa unang bagay na kailanḡanín nḡ tao, gaya nḡ tinapay, nḡ mḡa bahay, tubig, atb., ay mapasakamay nḡ lahat, upang maging malayâ sa bilang nḡ magagawâ ang lahat nḡ tao. Sa ano't páano man ang magalinging pagaayos, ang mḡa pagmamanahâ'y hindî na mapairal, sapagka't hindî wastô na sa pagsilang nḡ isang tao'y mamulat sa kasaganàan, at ang iba nama'y sa gútom at sákit; na ang isa'y ipanḡanak sa kayamanan, at ang iba nama'y sa karalitaán, at ang kasakdala'y pairalin ang

DALAWANG MAGBUBUKID

pakanâ. na ang bawà't isa'y makapangyariha't may-ari n̄g lahat n̄g kaniyang pinagpagalan, na, sa makatuwid, ay mangyayaring makapagtipid sa kaniyang sarili, subali, pagkamatay niya, ang lahat niyang tinipid ay nararapat ding maukol pará sa lahat.

Ang lahat n̄g batà'y nararapat papagaralin at paturùan, sa pamamagitan n̄g gugol n̄g lahat, upanding mahikap ang ikalalagô n̄g katalinuhan at kakayahán n̄g m̄ga itó. Kapag nawalâ ang bagay na ito'y walâ ring katarunġan at pagpapantaypantay; walâng salang dî malalabag ang simulàin n̄g katuwiran n̄g bawà't isa sa m̄ga kasangkapan n̄g paggawâ; pagka't ang pagkatuto, ang lakas n̄g katawa't paguugali, ay pawàng kasangkapan n̄gâ n̄g paggawâ, at ang *ibigay lamang sa lahat ang lupa at mga mákina*, ay bagay na dî sapat, kundí rin lamang mapagsisikapan na ang lahat ay mápaanyô sa isang kal gayang sukát nang makapanġasiwà sa naturang m̄ga lupà, mákina atb.

Tungkol sa m̄ga babayi'y hindí ko ibig mag-salitâ, sapagka't sa ganang amin, ang babayi'y nararapat ding mápapantay sa m̄ga lalaki; at kapag ang nananalaytay sa aming m̄ga dilà'y ang salitang tao, ang pakahulugan nami'y isang katawang tao, at dî na tinitingnan kung ano pa ang kaniyang pagkatao.

Hosé.—Gayon ma'y mayroon ding isang bagay. Kunin sa m̄ga ginoó ang m̄ga pagaari na kanilang ninakaw at ginagá sa kawawàng m̄ga tao, ay magaling; dátapuwâ't kung ang isang ginoó, sa pamamagitan n̄g kaniyang sikap at paġiimpok, ay nangyaring nakapa'tipon n̄g

E. MALATESTA

salapí, bago nakabilí n̄g isang lupaín ó kayâ nakapagbukas n̄g isang tindahan, ¿sa páanong pagmamatuwid ninyo makukuha ang m̄ga bagay na iyan, m̄ga bagay na bungang tunay n̄g kaniyang pawis?

Horhe.—Ang bagay na ito'y totoóng napa-kaselan, sapagka't kung sa sariling batak n̄g butó, sa bungang sarili n̄g pawis, samantalang ganyan na ang pagsakal sa atin n̄g m̄ga mamumuhunan at n̄g pámahalaán, ay dí makapagtitipid ó makapagiimpok ang sino man; katunaya'y marahil ang sarili na rin ninyong kalagayan: na kung ilan pûng taón na kayóng walang humpay sa paghahanap-buhay ay ganyan at ganyan din ang inyong anyô, dukhá at dukhá rin, kaparis din n̄g dati. At sakâ, nasabi ko na ngâ sa inyo na ang lahat n̄g tao'y may karapatan sa m̄ga pinakapanangulong bagay sa pamumuhay, gayon din sa m̄ga kasangkapang kailanngan natin sa paggawâ; kayâ't kung ang isang tao'y may isang lupaín, samantalang ito nama'y pinangangasiwaan at ginagawán n̄g sarili niyang m̄ga bisig ay lubos siyang makapagtitipid, at makapaggagawad sa kaniya n̄g m̄ga kailannganín gaya n̄g m̄ga *guano* at iba pang mangyayaring pakinabangan sa lupa. Totoó ngang kailanngan na ang lahat n̄g magagawâ ó bungang pawis n̄g m̄ga tao'y maukol pará sa lahat; dátapuwâ't upang maganap ang bagay na ito'y walâ nang kailanngang pilitin pa ang sino man, sapagka't ang tunay na ring *adhika sa ikatutubos* ang siyang makapaguudyok sa m̄ga tao n̄g gawàing panglahat. Sa pamamag-

DALAWANG MAGBUBUKID

itan n̄g m̄ga pagaari't paggawâng panglahat ay lubhâng mapapaayos tayo kay sa gumawâ n̄g magisa, lalò na't kung isasaalangalang natin ang naibibigay na tulong n̄g m̄ga bagong tuklas na mákina, ay lumalabas na ang m̄ga paggawâng pagiisa ó pamumukuran ay lubhâng napakahirap at walâng saysay.

Hosé.—¡Ah! ¡Ang m̄ga mákina! ¡Kung mangyayari'y dapat pa n̄gang pagsunugin! Ang m̄ga mákina ay siyang sumasalot sa m̄ga bisig at siyang umaagaw sa m̄ga gagawín n̄g m̄ga dukhá. Dito lamang sa kabukiran ay mangyayari nang makaasa. Bawâ't pagdatal n̄g isang mákina, ay isang pagbabawas na sa aming m̄ga kita, isang malaking pagbabawas na rin sa bilang naming m̄ga magsasaká, at ang masawí ritong mangabawas, ay walâng salang dí patutun̄go na lamang sa pagkamatay n̄g gútom sa ibang lupalop. Sa siyudad ay lalò pang masahol, marahil. Subali, kung walâ iyang m̄ga mákina, walâng salang dí mangangailangan n̄g maraming bisig ang m̄ga ginoó, at sa ganito'y may malaking kagaanán ang ating pamumuhay.

Horhe.—May matuwid kayó, mang Hosé, sa inyong pananalig na ang m̄ga makina'y isa sa m̄ga sanhi n̄g kaimbihán at pagkamahal n̄g m̄ga gagawín; dátapuwâ't ito'y nangyayari, sa dahilang ang m̄ga mákina'y nasa sa kamay pa n̄g m̄ga ginoó. Kung ang m̄ga mákina'y mápasakamay na n̄g m̄ga manggagawâ, ay iba naman ang mangyayari: ang m̄ga mákina ay siyang pinakamalaking bagay na makapagpapaginhawa sa katauhan. Para na nin-

E. MALATESTA

yong nakita, ang mga mákina'y pipihit ó makayayari n̄ napakabilís pará sa ating lahat. Sa pamamagitan n̄ mga mákina, ang tao'y hindi na mangangailangang gumawâ pa n̄ maraming oras upang matugunán ang kaniyang mga kailanganín, at dí na siya masisikil sa mga gawáng mabibigat na lubháng nakauubos n̄ katutubòng lakas n̄ tao. Kung ang mga mákina'y magamit sa lahat n̄ pagawàan at pawàng mangahulog sa kamay n̄ lahat, ay maaluwán nating magagampanan sa kaunting oras lamang n̄ paggawâ, mabilís, malinis at kayaaya ang lahat n̄ kailanganín n̄ tao, at ang lahat n̄ tao ó ang bawâ't manggagawâ'y magkakapanahong magaral, magpaunlad n̄ pakikipuwâ, sa isang salita'y mabubuhay at lalaspap n̄ lahat n̄ bagay na natutuklasan n̄ dunong at n̄ kabihasan. Kayâ, ngâ, unawâin ninyong mabuti, na hindi nararapat at dí kailangang iwasak ang mga mákina, kundí ang marikit ay arin natin ang mga ito. At sakâ, huwag ninyong makaligtaan: ipagtatangol n̄ mga ginoó ang kanilang mga mákina, ó sa lalòng maliwanag na salitâ, talagang ang mga ginoó'y magtatangol sa kanilang mga mákina laban sa sino mang may hangad na lumansag, gaya n̄ magagawâ nila sa bawâ't magnasang kumuha n̄ mga yaón; sa makatuwid ay gayon din ang mangyayari. Kayâ't maituturing na isang kabanğawán ang paglansag sa lugal na kunin ang mga mákina. †Mapagpapahamakan ba ninyo kayâng patayin ang mga pananim at iwasak ang mga bahay, na kuog sa lugal nito'y makaisip tayo n̄ lalòng magaling

DALAWANG MAGBUBUKID

na paraáng ipagiging sa lahat? Marahil ay hindi. Kayâ, gayon din naman ang nararapat asalin sa mga mákina, sapagka't kung ang mga mákina, sa kamay ng mga panginoón, ay kaimbihán at pangbubusabos, sa ating mga kamay naman ay iba, kayamanan at ganap na paglayà ng lahat.

Hosé.—Nguni't upang magampanán ang ad-hikáng ito, ay kailanğang gumawâ tayong lahat ng buóng kusà, ¿hindi ba?

Horhe.—Oo, pò.

Hosé.—¿At kung mayroong ibig mabuhay ng waláng kagawâgawâ? Ang gawâing nakapapagod ay napakahirap, at ang gawâing ito'y talagang tinatanggihan patí ng mga aso.

Horhe.—Pinagkakamalan ninyo ang pagsasamahan ngayon ng mga tao sa pagkatapos ng ganap na himagsikan. Aniyó'y ang gawâing nakapapagod, ay tinatanggihan patí ng mga aso. ¿Nguni't makatatagal ba kayó sa isang araw na waláng gawâng kaanoanó man?

Hosé.—Ako'y hindi, sapagka't pinagkaugalian ko na ang magpatigis ng pawis, at kapag walâ akong magawâng ano man, ang asa mo ba'y nararamihan na ako ng kamay; dátapuwâ, marami rin naman ang nakatatagal sa buóng maghapon sa mga barikan, at nagsusugal ó nagpapainít lamang ng araw sa mga lansangan...

Horhe.—Sa ngayó'y tunay; nguni't pagkatapos ng himagsikan ó pagbabagong ayos ng katauhan ay dí na mangyayari, at ito'y maipaliliwanag ko sa inyo kung bakit. Ang paggawâ ngayó'y totoóng napakahirap, hindi wastô ang pagbabayad sa manggagawâ at sila'y ali-

E. MALATESTA

mura pa. Ang m̄ga nagpapatulò n̄gayon n̄g pawis ay dapat mamatay sa kapagalan, mamatay sa gútom, pagka't ang kapalagayán nila'y parang hayop. Ang isang manggagawâ'y walâng kapagapagasa, liban sa kaniyang nata-talos na kahahantun̄gang ampunang-bahay, kung dilì kayâ'y sa bilangûan. Hindî makatinḡing mabuti sa kaniyang m̄ga ának, walâng malasap na kaligayahan sa búhay, kundí ang dumanas n̄g lalò't lalòng kadustaán. N̄gunì't ang hindî gumagawâ, ang dí natitigisan n̄g isang patak mang pawis sa paggawâ, ay siyang lumalasap n̄g lahat na kaginhawahan, at siya pang tinitinḡalâ't iginagalang; lahat n̄g kapurihán, lahat n̄g kaaliwán ay pará sa kaniya. Sa kapuwâ m̄ga manggagawâ na ri'y nangyayari: na kung sino ang hindî gumagawâ n̄g gaanóng kabigat, ay siyang sumasahod n̄g malakílakí at siya pang kinagigiliwan. Kung gayo'y áanong ipagtataka ninyo na manghinawâ at tamarín ang tao sa paggawâ.

Dátapuwâ, kapag ang paggawâ'y naisalig sa kaparaanang maayos at kaayaaya, sa lalòng madalíng panahon, sa tulong na maidudulot n̄g m̄ga mákina; kapag nalirip n̄g m̄ga manggagawâ na sila'y gumagawâ sa kapakinabangán n̄g lahat, sa kaniyang ának at sa iba pang m̄ga tao; kapag ang paggawâ'y nagkaroon na n̄g kataturán na siyang ipagkakapuri sa madlá, at ang dí paggawâ ó pagpapalaki n̄g tiyan n̄g isang tao'y pangdidirihan n̄g kapuwâ tao, gaya n̄g panḡingilag sa m̄ga tiktik at mán̄gan̄ganlong, ay sakâ ninyo isumbat sa akin kung siho pa ang man̄gan̄ghas na lumayô sa ikalulugod at

DALAWANG MAGBUBUKID

ipagiging dapat n̄ sarili sa madlâ, upang ma-buhay sa dí pagkilos, na totoóng nakasisirâ n̄ katawan, maging sa paguugalì?

N̄gayon man, matan̄gi sa ilan, lahat n̄ tao'y nan̄gingilag sa hanap-buhay na paniniktik. N̄gunì't kapag pinasukan ang hamak na hanap-buhay na ito, ay pinagkakakitaan n̄ marami kay sa magbungkal n̄ lupâ, at sa kauntí ó walâ mang gawàing marami, ay páano't páano ma'y tinatangkilik n̄ pámahalaán. Subalì't m̄ga tungkuling nakahihiyâ, walang puri, m̄ga tandâ n̄ pagyurak sa kalinisan n̄ ugali, at sapagka't walang ibinubun̄ga kundí pahirap at kasamán, kayâ iniibig pang makapupô halos n̄ buong mundó ang karukhaán bago ang kawalán n̄ puri. Tunay n̄gâ't mayroong m̄ga n̄gunì, m̄ga taong marurupok ang pusò, at parang walang kaluluwa, na minamabuti pa ang pamumuhay walang-puri; dátapuwâ't ang sulirani'y na sa pagpilì sa kawaláng-puri at sa karukhaán. ¿N̄gunì't sino kayâ ang sawing palad na magkakamalíng magalingin pa ang pamumuhay walang-puri, gayong kung magpapatulò n̄ pawis ó gagawâ'y makaáasang kagalingan n̄ lahat at siya'y kalulugdan pa n̄ madlâ? Kapag yao'y nangyari ay maipalalagay nang isang kaululán, pagka't nalalabag sa katinuán n̄ bawâ't tao.

Huwag kayong magalinlan̄gan, huwag; ang pagkapoót n̄ madlâ laban sa m̄ga tamad ay tunay na dí mawawalâ't siyang íral, pagka't ang paggawâ'y siyang pinakapan̄gulong kailan̄gan n̄ m̄ga tao ó n̄ pagsasamahán n̄ m̄ga ito, sapagka't ang taong tamad ay dí lamang

E. MALATESTA

makasisirà sa lahat ng bumubuhay sa kaniya, na di man niya natutuwangan ng ano man, kundi makagigibâ pa sa kawiliwiling bagong pagsasamahan ng mga tao; siya ang magiging kaluluwa ng isang pangkatin ng mga budhing magpapalamig sa pagdaramayan ng lahat, upang mapabalik tayong muli sa pinagdaanan. Ang mga pagpipisanpisan o kapisana'y gaya rin ng mga tao: umiibig at gumagalang sa lahat ng inaakalang mapapakinabangan, at humahamak at namumuhî sa lahat ng inaakala namang makasasamâ. Maaring mangadayâ at kaipalâ'y madadayâ ngâ silang malimit; datapuwâ't sa bagay nating napaguusapa'y di na mangyayaring mapamalî, sapagka't totoong napakaliwanag, na ang taong di gumagawâ'y kumakain at umiinom sa dugô ng iba, at dahil dito'y nakasasamâ sa lahat.

Kayo'y magtipontipon sa isang kapisanan upang masubok ang gawing panglahat, na ang magiging bunga nito'y babahagin sa lahat ng pataspatas; sa mga mahihinâ't walang kaya'y magdadalang habag kayo, nguni't sa isang may kaya na ayaw gumawâ't nagpapaanod lamang, ay walang sala namang di kayo maiinis; at sa gayo'y marahil maiiwan ninyo ang paggawâ o mapipilitan kayong gumawâ ng masukal sa inyong dibdib. Ganito rin ang mangyayari sa malaking pagsasamahan ng mga tao, sapagka't pakailan ma'y talagang nakasaasamâ ang matapang na katamaran ng kahit sino.

At sakâ, sa malao't madali, kapag hindi napanibulos, dahil sa mga taong yaon, na ayaw gumawâ, baga ma't ito'y inaakala kong di mang-

DALAWANG MAGBUBUKID

yayari, ay lalòng mapapakadalí ang lunas: itiwalag sa pagsasamahan ang naturang m̃ga tao, at sa ganiya'y mahikap tuloy na mahulog sa kamay ñg lahat ang unang m̃ga bagay at kasangkapan sa paggawâ, at sa ganito'y mapipilitan silang gumawâ, kapag ibig din lamang na mabuhay.

Hosé.—Ako'y nakukuha mo na..., ñguni't ñang lahat ba'y magbubungkal ñg lupà?

Horhe.—¿At bakit? Ang tao'y hindi lamang nañgañgailañgan ñg tinapay, ñg alak at ñg karné, kundí nañgañgailañgan din naman ñg bahay, m̃ga damit, m̃ga daáng maáayos, m̃ga aklat, sa kabuuán, lahat ñg bagay na nagagawâ ñg m̃ga manggagawâ. Sakâ, ang sino ma'y di makagagawâ ñg lahat niyang kailañganín. ¿Hindi ba't upang mapagsakahan ang m̃ga lupà, ay kinakailañgan ang m̃ga tulong na nabibigay ñg magbabakal, ñg anluwagi, na yumayari ñg m̃ga kailañgang kasangkapan, ang sa minero na tumitibag ñg m̃ga mina, ang sa *albañil* (anluwagi rin) na gumagawâ ñg m̃ga malalaking bahay na bató at m̃ga bahay-tindahan, at gayon din ñg sa iba't iba pa? Ang sulirani'y walâ sa pagbubungkal ñg lupà, kundí na sa paggawâ ñg lahat ñg bagay na kinakailañgan at gamitín. Ang karamihan ñg uri ñg m̃ga gawâin, ay siyang makapaguudyok sa bawâ't isa na pumili ñg namamaigi at naakmâ sa kaniyang m̃ga hilig, at sa paraáng ito, marahil, ay mangyayari na, ang paggawâ'y hindi na iindahin ñg tao, kundí parang isang gamot at pagbabatak na lamang ñg kaniyang m̃ga ugat, sa makatuwid, parang isang aliwang kaakitakit.

E. MALATESTA

Hosé.—Kung gayo'y malayà ang bawà't isang makapipili nḡ hanap-buhay ó gáwàing maiibigan.

Horhe.—Siyang totoó; gayon ma'y dapat ding pakapagaralang huwag mápabunton ang mḡa bisig sa isang bagay lamang na gáwàin at nang dī magkulang sa iba pa. Sapagka't gumagawâ, alangalang sa kapakinabangán nḡ lahat, ay dapat pakasikapin, sa pagnanasà nḡ bawà't isa, kung páano makatutugon sa mḡa bagay na kailanḡanín at nang maghari hanga't mangyayari ang nauukol sa ikabubuti nḡ madlá.

Kapag walâ nang panginoong umaalipin sa atin nḡ dahil sa karirít na tinapay, at walâ na tayong bakibakì kung anó at sinong makikinabang sa bunḡa nḡ ating mḡa gáwàin, ay sakâ ninyo makikita kung páano ang ganap na kaayusan.

Hosé.—Lahat, ang wikâ mo'y maáayos; sa akalâ ko'y tumbalik naman; walâng maka-kaibig sa mḡa gáwàing mabibigat, kundí bagkus ang mangaiibigan pa nḡâ nila'y ang pagaabogado at pagdodoktor.

Kung gayo'y sino pa ang magbubungkal nḡ lupà? ¿Sinong mangangahas na isapanḡanib ang búhay sa kailaliman nḡ mina? ¿Sino pa ang magkakamalíng lumusong sa nagdidi-liman at nagbuburakang mḡa balón?

Horhe.—Ilagay natin muna sa isang tabí ang salitaang ukol sa mḡa abogado, pagka't ang mḡa ito'y isa rin sa mḡa nakabubulok na gaya nḡ mḡa kura, na lubusang papalisin nḡ himagsikang panglahat. Pagusapan natin ang mḡa gáwàing kailanḡan, at huwag iyang

DALAWANG MAGBUBUKID

nakapipinsalà sa kapuwà, sapagka't kung hindi, ay mapapalagay na parang manggagawà rin patí ng salaríng nanatay ng tao na malimit malugmok sa malalagim na kamatayan.

Nahihirang natin ngayon ang isang hanap-buhay higit sa iba, hindi dahil sa ito'y ak-mangakmâ sa ating mga hilig, kundî dahil sa magaan pagaralan natin yaon, at sa gayo'y kikita, kayâ, maasahang kumita tayo ng maraming pilak; dahil sa gayo'y madaling kumita ng gawain ó magagawan, at ang ikalawang matuwid, ay dahil sa ang ibang mga gawai'y mangyayaring may kabigatán. At, sa wakas, tungkol sa bagay na pinaguusapan, ang pag-pili'y nasa sa atin, mulâ pa nang tayo'y sumaliwanag.

Sa halimbawà, ang hanap-buhay na pagbubukid, ay isang bagay na dí patulan ngayon ng sino mang taga siyudad, at ng lalò mang dukhá roón. At, kung sa bagay, sa pagsasaka'y walang masasabing sukat ikasuklam; ni madahóp ang pamumuhay sa kabukiran sa mga kawiliwiling bagay, ay hindi. Bagkus pa ngâ, kung mababasa ninyo, ang mga makatà, ay tantong galak na galak sa pamumuhay-bukid. Ang mga pangyayari'y nagpapatunay na ang makatang nunulat ng mga aklat, ay dí pa nakakahukay ng lupa, at yaong tunay na nangagbubungkal na halos mamatay sa pagod, ay nadadayukdok ng gútom, sahol na sahol ang búhay higit sa mga hayop, at sila pa ang mga taong, sa palagayan, ay pawang alanán sa kapuwà nila tao; sa ganito'y patí ng káhulihulihang hampas-lupa sa siyudad ay

E. MALATESTA

ikinahihiyâng maturan na siya'y taga bukid. Kung gayo'y ðpáanong mananasà ninyong pumatunõ sa bukid ang m̄ga tao n̄g buông pagkukusà? Tayo mang ito, na tumubò na rito, ay nagpapabayà rin, sapagka't kung sa ibang gáwain, ay maaluwán tayo at kapitapitagan pa n̄g kauntî; ðdátapuwá't sino sa atin ang lálayo sa kabukiran, kung ang m̄ga paggawâ natin dito'y mauukol din sa sarili, at sa gayo'y ganap na matatamó sa pamumuhay-bukid ang kagin-hawahan, kalayàan, at pamimitagan?

Ganyan ang nangyayari sa lahat n̄g hanap-buhay, sapagka't sa kasalukuya'y ganyan ang ayos n̄g mundó, na kailan ma't ang isang gáwai'y lalòng kailan̄gan at lalòng mabigat, ay siya pang sahól sa tumbas n̄g kapagalan, dí pinaháhalagahan at napapalagay pa na parang hayop. Sa halimbawà, pumatunõ kayó sa isang pagawàan n̄g m̄ga hiyas, at makikita ninyo na ito'y lubhâng malinis, kung ipaparis sa napakaruming gáwàan namin; may pangpahan̄gin sa tagaraw, may pangpainit sa taginaw, hindí lubhâng napakahabà ang m̄ga oras na iginagawâ sa arawaraw, at ang m̄ga manggagawà rito'y mabubuti ang kalagayan, kahit mura ang m̄ga sahod (pagka't binabawas sa kanila n̄g panginoon ang malaking bahagi n̄g pakinabang), kay sa ibang m̄ga manggagawà; sa gabígabí ó sa m̄ga araw n̄g m̄ga pistá, pagkatapos na man̄gaalis ang m̄ga damit pangpagawàan, malayàng nakaparoroón saán-man nilá maibigan, at waláng pangambáng kutyâ-kutyain n̄g sino mang tao, dahil sa kanilang pagkamanggagawà. Dátapuwá, pumatunõ na-

DALAWANG MAGBUBUKID

man kayó sa isang mínahan, at makikita ninyo ang m̃ga maralit̃ang gumagawâ sa ilalim ñg lupà, sa ilalim ñg m̃ga burak na nakaínis ang m̃ga amóy, nakápagpapaiksí ñg búhay, sa pamamagitan ñg m̃ga sahod nilang kahalakhalak, at kung matapos ang kanilang paggawâ, sakaling maisipan ñg isang minerong tumuñgo sa pook na pinagkakalipunan ñg m̃ga ginoó, ay maituturing ninyong napakamapalad, kapag siya'y umalis sa pook na naturan ñg dahil lamang sa m̃ga paguyám. ¿Ano ñgâ ang ating ipagtataka kung mapili ñg isa ang hanapbuhay na hoyero kay sa minero?

!Ni ukol sa m̃ga taong wal̃ang kinakasangkapan kundí panitik ay dí ko ibig magsalitâ! Isa riyang, marahil, wal̃ang nagagawâ kundí m̃ga katakata at m̃ga tul̃ang lalabindalawahing taludtod ay kumikita ñg makasampû, higit sa isang magbubukid, at iya'y kinagigiliwan pang makalilibo, higit sa alin mang manggagawang kapuripuri.

Ang m̃ga mámamahayag, sa halimbawà, ay nañgagsusulat sa m̃ga kabahayang magagarà, ang m̃ga sapatero'y sa m̃ga sulok na nañgagdidiliman; ang m̃ga inhenyero, médiko, artista, gurò, kapag may m̃ga gawain at lubh̃ang kaya ang kanilang m̃ga tungkulin, ay parang m̃ga ginoó; ang m̃ga anluwagi, artesano, at mairagdag pa natin, pará masabi ang buong katotohanan, patí ñg m̃ga médikong wal̃ang ganap na kaphintulutan, at m̃ga gurong nagtuturò sa m̃ga mabababà, sa m̃ga batà, ay pawang nagdadahop kahit mamatay sa pag-susumikap. Hindí ko ibig ibadiya rito na ang

E. MALATESTA

tanġing may kasaysayan, ay ang mġa mará-
litáng manggagawà, sapagka't ang pagaaral ay
bagkus naggagawad sa tao nġ mġa kaparaa-
náng ikapagwawagi sa katalagahán, sa ika-
bibihasa at ipagkakabuhay kailan man nġ ma-
layà at ganap na katiwasayán. Ang mġa mé-
diko, inhenyero, kímiko, at mġa gurò, ay
pawàng kailanġan at pakikinabanġan sa pag-
sasamahán nġ mġa tao, na gaya rin nġ mġa
magbubukid at iba pang manggagawà. Tanġing
ibig kong sabihin, na ang lahat nġ hanap-
buhay, ay pawàng nanġararapat magtamó nġ
pataspatas na kahalagahán, na, sa makatuwid,
ang mġa manggagawà'y dapat ding magtamó
nġ pantay sa kinikita nġ mġa ginoóng yaón,
at hindí gaya nġ nangyayari na ang gáwain
sa pamamagitan nġ isip ay ikinatutuwá at
parang naipagmamataás nġ tao sa isang mang-
gagawàng-bisig, at ito'y ikinahuhulog tuloy
sa kamangmanġan. Lahat sana'y sa lahat, at
dí gaya nġ nangyayari sa nġayon na parang
sarilingsarili nġ ílan.

Hosé.—¡Abá! Kung gaya nġ sinasabi mo,
na ang paggawâ sa pamamagitan nġ isip la-
mang ay isa nang katuwaán at kahigtán sa
mġa mangmang, ay maliwanag na maiibigan
nġ lahat ang pagaaral noón, at ako na ang
unauna. Nġuni't ¿páano naman ang mġa gá-
wàing-kamay? ¿sino pa ang gagawâ rito?

Horhe.—Ang lahat. Sa panahong pinag-
aaralan ang mġa letra at karununġan, ay
nararapat din namang ganapin ang isang
gáwàing-kamay; lahat ay dapat gumawâ sa
pamamagitan nġ úlo at sa pamamagitan nġ

DALAWANG MAGBUBUKID

mga bisig. Ang dalawang bagay na ito sa paggawâ ay malayong makasirâ, bagkus makabubuti at makabubuô, sapagka't upang bumuti ang kabuhayan ng isang tao, kinakailangang pagalawing lahat ang kaniyang mga ugat, ulo at mga bisig. Kung sino ang may ganap na pagiisip at nahihilig sa mga pagkathâ, ay siyang nagiging magaling na manggagawâ, at kung sino naman ang may malusog na pangangatawân, gaya ng namamalas natin sa mga bisig na laging baták, ay siya ring may maliwanag at matalas na pagiisip.

At sapagka't ang naturang dalawang gawain ay pawang kailangan, at ang isa ro'y kaakitakit higit sa isa, na siyang ikinatutuklas ng tao ng puri at kabaitan, ay hindi katuwiran na ang isang bahagi ng tao'y maparoól sa mabibigat na gawain-kamay, upang manatili ang ilan sa pagsasamantalá sa karunungan, at, sa wakás, maging tagautos; dahil dito'y inuulit ko, na ang lahat ay nararapat gumanap ng mga gawain-kamay at gawain-isip.

Hosé.—Ang lahat ng iya'y natatalos ko rin; nguni't sa mga gawain-kamay man, ay mayroon ding mabibigat at magagaán, nakahahalina at nakasusuklam; ¿sino, sa halimbawâ, ang magiging minero at tagalimás ng mga dúmihan ó púsalián?

Horhe.—Kung natatalos ninyo, minamahal kong mang Hosé, ang dami ng nangálikhá at linilikhá pa, ng nangapagaralan at pinagaaralan pa, disi'y matatantô rin ninyong labis na kapag ang paggawâ'y alangalang sa layong

E. MALATESTA

ikaáayos nito, dí na mauukol sa íilang hindi m̃ga anak-pawis, na dí gumagawâ, na walâ nang pinagsisikapan, sa makatuwid, kundí ang sarili nilang pakikinabang̃an, at walâ nang kabalibalino sa ikatutubos ñg m̃ga manggagawâ; matatantô ninyo, inuulit ko, na ang lahat ñg m̃ga hanap-buhay-bisig, ay magagampanan, at dito'y walâ nang magiging mabigat, marumí ó kadiridiri, at madalí tuloy makatatagpô ñg m̃ga manggagawang̃ kailang̃an. At ito'y sa ating m̃ga araw. Tartûin ninyo ang mangyayari, kapag ang lahat ay gumawâ: lahat ñg pagsisikap, pagiing̃at, at pagaaral sa lahat, ay tungô sa adhikang̃ ang paggawâ'y lalòng maging kaakitakit at dí lubhang̃ kabigatan.

At sakaling magkaroón man ñg m̃ga gawang̃ mabibigat kay sa iba, mandi'y madaling maikikita ñg lunas, ñg m̃ga katañgitang̃ing ganting-palà yaón, at kahit huwag nang ibilang pa ang isang bagay na kapag ang lahat ñg tao'y gumagawâ, na ang adhikâ'y parâ sa lahat, ay talagang sisilang din ang diwang̃ pagkakapatiran at matimyas na pagsasamahán ñg m̃ga tao, gaya ñg nangyayari sa m̃ga mag-ának; kinakaya ñg m̃ga lalaki ang m̃ga pasaning mabibigat sa lugal na ito'y maghinakdal; nakapagaawás sila ñg m̃ga pagod, palibhasà, ang bawâ't isa'y kusang̃ bumabahagi sa mabibigat na gawain.

Hosé.—May matuwid ka; subalì, kung ito'y mangyari, ¿sa páano maáayos?

Horhe.—Kung gayon, kung sa lahat ñg m̃ga nabangit ay may mátirá pang mabigat at kailang̃ang gawain na dí pasukan ñg sino man,

DALAWANG MAGBUBUKID

sa makatuwid, ay tayong lahat na ang mag-sisiganap. Magtatadhanàan tayo, sa halimbawà, nṅ isang araw sa bawà't buwan, ó isang lingo sa bawà't taón, na igagawâ nṅ isang tao ukol sa mabibigat na gáwàing yaón. Sapagka't isang bagay na kailanṅan pará sa lahat, ay bagay din namang maásahan ninyo ang mṅa lunas na kaparaanán. ¿Dí ba't nṅayo'y mṅa kawal tayong sunudsunuran sa atas nṅ iba upang makipagbaka sa mṅa taong dí natin nakikilala, mṅa taong ni kaputok man ay hindi naka-kagawâ sa atin nṅ masamá, ni sa tunay man nating mṅa kapatid at mṅa kaibigan? Sa akalà ko'y lalòng magaan sa loob ang paggawâ, kapag natatalos natin na ang sanhi'y sa panṅanṅa-ilanṅan nṅ lahat.

Hosé.—Nálaman mo, ako'y iyo nang nahihikayat. Nṅuni't may kauntî pa rin akong hindi masakyansakyan, at ito'y ang nauukol sa pagaalis nṅ mṅa kayamanan ó pagaari sa mṅa ginoó... ito... ¿páano, sa palagay mo? ¿hindi kayâ maiigtarán yaón?

Horhe.—¿Páano, pò, ang ibig ninyong mang-yari? Samantalang hawak nila ang kayamanan, ay sila ang makapaghahari, at sila'y mangagimbot din nṅ walang kapakupakundanṅan sa atin, gaya nṅ kanilang ginawâ sapól nang ang mundó'y maging mundó. ¡Kay diablo naman! ¿bakit hindi ninyo masasakyan iyang pagaalis nṅ mṅa pagaari sa mṅa ginoó? ¿Inakalà ba ninyo na isang bagay na hindi tumpak, at yao'y isang mahalay na gáwàin?

Hosé.—Hindi; ang totoó'y pagkapaliwanag mo sa akin, ay bagkus akong nananalig na

E. MALATESTA

yaó'y isang dakilàng bagay, sapagka't kung áalisin man sa kanila ang m̃ga pagaari, ay walàng ibang kahulugán ang ating gagawin, kundí bawin lamang ang m̃ga dugô na sinip-sip nila sa atin nang mahabàng panahon. At sakâ, kung áalisin man sa kanila, ay hindi upang sarilinin natin, kundí upang arin ñg lahat, at nang ang lahat ay mabuhay ñg maginhawa; ¿hindi ba gayon?

Horhe.—Hindi, pò, mapagaalinlanganan; at kung ipinalalagay ninyong dakilà ang naturang bagay, ay masasabi ninyo ñg táhasan na patí ñg m̃ga ginoó ay nagtatamó rin ñg palà sa gayón. Talagang dapat nang matapos ang kanilang m̃ga paguutós, pagbubulakbol at paghaharihan. Dapat silang gumawâ; at kapag ang paggawâ'y sa tulong ñg m̃ga mákina at alangalang sa ikagagaling ñg m̃ga manggawâ, ang paggawâ'y makikilala na isang kailanngan ñg tao, isang kaaliwaliw na pagbabanat ñg m̃ga ugat at butó. ¿Dí ba't nangamamaril ang m̃ga ginoó, upang makapagbanat lamang ñg m̃ga ugat?; ¿dí бага ginagawâ nila ang m̃ga pátakbuhan ñg m̃ga kabayo, ang himnasia at iba pang libolibong bagay na pawàng naglalarawan na ang m̃ga gawàing-bisig ay tunay na kailanngan at isang bagay na kakitakit sa lahat ñg taong walàng dinaramdam at malalakas? Ang layon ñgâ'y maiukol natin sa kapakinabangán ñg paggawâ yaóng naggamit lamang ngayon sa taganás na pagaaliw. At igaanóng pakinabang ang matatamó ñg m̃ga ginoó sa kagalingán ñg lahat at sa matuling pagsulong ñg kabihasnán! Magmasid kayó, sa

DALAWANG MAGBUBUKID

halimbawà, sa ating bayan: ang ílan niyang ginoó'y pawàng mayayaman, nabubuhay na parang m̃ga hari; samantalá ang m̃ga lansa-ñga'y marurumí at masasamá, maging pará sa atin at maging pará sa kanila man; ang hañging nagbubuhay sa ating m̃ga bahay at sa m̃ga kalapit na putíkan ay nakapagpapakasakit din sa kanila; ang sálot na ibinubuñga ñg karukhaán ng m̃ga taong nasa malayò at napakalayò, na umaábot dito, ay nakakahawarin sa kanilang madalas; sa kanila'y nakaa-ayóp din ang ating kamangmañgán. ¿Maáari kayâng malinis nila ang bayan, magawâ ang m̃ga lansa-ñgan at mailawan ang m̃ga daán ñg dahil na dahil lamang sa lakas ñg kanilang pananalapí? ¿sa páano maiigtaran ang marayâng paglalahoklahok sa m̃ga bagay na gamitín ñg lahat? ¿sa páano magagamit ñg lahat ang ibinubuñga ñg m̃ga pagkasulong ñg karunungan at ñg pagawâan? M̃ga bagay na kapag idinaán sa pagtutuwangán ñg lahat ay madalíng magagawâ. At ang m̃ga pagiimbot sa sarili ¿sa páano masisiyahan, kung ang pag-sasamahán ñg m̃ga tao'y hawak lamang ñg ílan?

Ang lahat ñg iyan, huwag nang ibilang pa ang lagíng pangangánib sa isang punlò ñg baril na makasusugat ó makamamatay sa kanila, sa isang kikap matá, at ang pangangambá sa isang himagsikan ó sa isang kasawiáng palad na nakapagbubulid sa karukhaán at lagíng pagkabiñgit ñg kanilang m̃ga anak sa gútom, sa pagkakasala, sa kahalayan, gaya ñg pagkabiñgit ñg m̃ga atin sa ngayon; ang lahat ñg iyan, ay

E. MALATESTA

nanġanġahulugán, na hindí lamang inaalis natin at sukat sa kanila ang mġa kayamanan na sinusuklían nġ karapatan, kundí lumalabas na sila'y ginagawán din naman nġ malaking kagalinġan.

Tunay, nġâ, na ang mġa ginoó'y áayaw, ni papayag na makipagunawàan sa atin, sapagka't ang kanilang nais ay lagìng magutós, at ang palagay nila sa mġa dukhá ay iba ang urì; nġuni't ùpáano, sa akalà ninyo ang lalòng mabuti nating gawín? Kung sila'y hindí natin mákausap nġ sa mábutihan, ay waláng salang sa masamá na magdaraán.

Hosé.—Totoó, nġâ, ang lahat nġ iyan, dá-tapuwá't napakahirap gampanán. ùHindí kayá natin mapagisipan nġ paraáng sa dahandahan? Bayàan natin sa mġa naghahawak ang mġa pagaarì, nġuni't sa paraáng tayo'y daragdagan nġ mġa sahod, at tayo'y áarìin nilang mġa tao. Ganyan, sa untiuntí, tayo'y makapagíimpok, saká makabibili nġ tigisang lagáy na lupà, at kung tayong lahat ay pawàng may-arì na, saká natin ilagay sa kagalinġan nġ lahat ang ating mġa arì, at gawín nata ang iyong sinasabi.

Horhe.—Magdilidili pò kayó; upang magampanán ang mġa bagay, sa kasundúan nġ lahat, ay íisa lamang ang paraán: na ang mġa ginoóng may-arì sana'y tumangí na sa kani-lang mġa yaman; sapagka't isang katotohanan, na kapag ipinagkakaloob na nġ isa ang isang bagay, ay walá nang kailangang ito'y alisin pa sa kaniya. Dátapuwá't ito'y huwag isipin; kayo'y nakatatahông mabuti nġ higit kay sa akin.

DALAWANG MAGBUBUKID

Samantaláng nananatili ang pagmamay-ari ng tao, ó kayâ, samantalang naghahari ang mga kapalakaran ngayon, ay lalò tayong pasamá. Dahil sa pagmamay-ari ng tao, bawâ't isa'y kumikita ng paraáng ipagkakatubig ng kaniyang pá tubigan, at ang mga may-ari'y hindi lamang sa nagiimbót sa mga manggagawâ ng kung anóanó, kundí tayo'y pinapagbabaka pa ngâ. Karaniwan sa mangangalakal ang humanap ng mapagbibihán ng kaniyang kalakal, sa mataás na halaga, hanga't maári, at ang bawâ't māmimili nama'y bumilí, sa mababang halagá. ¿Anong nangyayari? Ang mga may-ari, mga maypagawâan, mga mangangalakal na lalòng mayayaman, sapagka't sila'y mayroong mga salapí upang ipagtatag ng sariling pagawâan ng gayó't ganito, ó ibilí kayâ ng sa pakyawán, upang magkaroon ng sariling mga mákina, upang masamantalá ang mga takbó ng halagahan sa baraka, at upang maantay ang panahong lalòng mabuti sa pagbibilí, ó hangang sa maipagbili yaón pagkaraan ng ilang araw, ay natatapos ito sa mga pagtutuós at mga pagkahapay ng mga maliliít na may-ari, at mahihinang mangangalakal, na ang mga ito'y sa kamay at kamay, ay nangauuwí sa karukhaán, at sila ó ang mga anak nila'y walang ibang kapapatunghán, kundí ang mag paupá. Ganyan (at iya'y nakikita halos sa arawaraw), ang mga mahihinang may-ari na magisang gumagawâ, ó may ilang kamanggagawâ, sa maliliít nilang pagawâan, pagkaraan ng isang mahigpit na pakikitunggalí, ay magpipinid na ng kanilang pagawâan, at tutunghong magpapaupá

E. MALATESTA

sa malalaking pagawàan; ang m̃ga maliliít na may-arì, na halos hindî makapagbayad ñ m̃ga buwis, ay magbibili ñ kanilang m̃ga bahay ó lupà sa m̃ga malalaking may arì, at gayón na ñ gayón; sa makatuwid, kung ang isang may-arì na may magandang pusò ay may nasàng magpariwasâ sa kaniyang m̃ga manggagawà, ay waláng magagawâ maliban sa makibaka ñ waláng tagál sa kaniyang m̃ga kalabang malalaking may arì, at mamaya'y ang pagkahapay na niya.

Sa kabilâng dako, ang m̃ga manggagawà, dahil sa kagutuman, ay nangagpapaligsahan sa paghahanap-búhay, at sapagka't napakarami ang m̃ga bisig kay sa m̃ga gagawín (hindî dahil sa waláng magagawâ, kundî dahil sa ang m̃ga may pagawàan ay nangagiimpid sa pagpapagawâ), ay sápilitang sila'y mangagaagawán ñ tinapay sa kanikanilang bibig, at kung kayó'y gumagawâ upang makakita ñ dalawa, ay nariyan naman ang iba, makakita lamang ay kahì't na isa.

Sa ganito'y lahat ñ pagkasulong ay nagiging kasawián. Sa halimbawà, may nalikhâ ngayong isang bagong mákina, mamaya'y mawawalán na ñ gawàin ang maraming manggagawà. Sapagka't sila'y waláng kinikita, ay walá ring ipamimili sa pamumuhay, at sa gayo'y nakasasamá rin sa m̃ga manggagawà sa ibang pagawàan, na bukas ó makalawa'y mangababawas din. Sa Amerika'y marami ang natatamnáng lupà, at marami ang naáaning grano. Ang m̃ga may-arì, na waláng kabahabahalà sa nauubos ó pangangailañgan ñ m̃ga

DALAWANG MAGBUBUKID

tao rito, at sa imbot na makinabang n̄g malaki sa pagbibili, ay ipinadadala ang grano sa Europa. Ang halagá n̄g grano rito'y pilit bábabâ; n̄guni't sa lugal na makabuti ang bagay na ito sa m̄ga dukhá, ay lalòng nakasasamá, sapagka't sa pagkamasid n̄g m̄ga mayari na ang kanilang grano'y nagagahis n̄g sa Amerika, ay hindi muna magpapatanim sa kanilang m̄ga bukirín, at kung palarin ma'y yaon na lamang malusog, at dahil dito, marami sa m̄ga magbubukid ang nangawawalan n̄g gáwain. Ang halagá n̄g grano'y mababâ, at siyang totoó; n̄guni't ang m̄ga dukhá'y dí man makakita n̄g halagáng yaón na sukat ipangbili.

Hosé.—N̄gayo'y nauunawaan ko na. Nabalitàn kong áyaw n̄g nilang papasukin dito ang m̄ga grano n̄g taga-ibang lupà, at sa gayó'y nasasabi kong isang malaking kabalasikan ang dí pagtanggap sa awà n̄g Diyos. Akalà ko'y ninanais n̄g m̄ga ginoó na mamatay n̄g gútom ang bayan; n̄guni't n̄gayon ko natalos na sila'y nangasa matuwid.

Horhe.—Hindi, pò, hindi, pò, sa gayón; sapagka't kung ang grano n̄g Amerika'y hindi nakarating, ay lalò pò namang masamá, sa isang dako. Kapag ang m̄ga mayari'y walâ nang kapan̄gagaw na taga-ibang lupà, sila'y makapagbibili sa ano mang taás na halagá n̄g kanilang kalakal, at...

Hosé.—¿At anó?

Horhe.—¿At anó pò? Tila naipahayag ko na sa inyo; kailan̄gang mápasakamay n̄g lahat ang m̄ga bagay na dapat pakinabangan

E. MALATESTA

n̄g lahat. Sa makatuwid, samantalang maraming nagagawâ ó naáani, ay lalò tayong maginhawa. Kung may málikhâng isang bagong mákina, tayo'y makagagawâ n̄g maramí, ó kauntí, alinsunod sa pangangailan̄gan, at kung sa gayóng bayan, halimbawâ, ay masaganâ ang grano, at sa atin ay makapagpadalá, tayo nama'y makapagpapadalá rin sa kanila n̄g sa ati'y lumalabis, at ito ang kagalingan n̄g lahat.

Hosé.—Isang bagay muna... ¿At kung tayo'y makibahagi sa m̄ga may-ari? Sila'y ang kanilang m̄ga lupà at puhunan, tayo'y ang paggawâ, at pagkatapos ay ating pagbahagin ang maáani; ¿ano' kayâ sa palagay mo?

Horhe.—Ang unang masasabi ko sa inyo ay ito: na kung may han̄gad kayó sa pakikibahagi, ay hindi naman papayag ang m̄ga panginoón. Walang salang dí natin dáraanín sa lakas, at gayon na lamang ang ating mapuhunan upang sila'y mapilit na mamahagi, na sa kanila'y para ring kinuha ang lahat. Kasakdala'y isang bagay na totoóng kailan̄gan, ¿sa ano't dáraanín pa ang m̄ga bagay na ito sa pakalákalahatí, upang mapabayang manatili ang isang panuntunang nagtutulot makapaghari ang kalinsilán at panglulupig na ninigil n̄g pagdami n̄g bilang n̄g m̄ga nagagawâ at naáani n̄g lahat?

At sakâ, ¿anóng matuwid n̄g ílang m̄ga tao, na kahit hindi gumawâ, ay babahagi n̄g kalahatí sa magagawâ n̄g m̄ga manggagawâ? Gaya n̄g nasabi ko na sa inyo, na hindi lamang maibibigay natin sa m̄ga panginoon ang ka-

DALAWANG MAGBUBUKID

lahatì nḡ bunḡa nḡ ating mḡa nagagawâ, kundî ang lahat na'y magkukulang pa sa dapat rangyari; sapagka't samantalang umiiral ang pagmamay-ari nḡ tao ay pigíl na pigíl ang bunḡa nḡ paggawâ at labás sa kagalingan nḡ bawâ't tao, dahil sa pagpapanḡagawán at kakulangán nḡ ayos; kayà nḡâ't kakauntî ang nabubunḡa nḡ paggawâ kay sa mangyayari, na kung ang paggawâ'y maganap nḡ lahat at sa pamamatnubay nḡ kagalingan nḡ lahat na gumagawâ at nanḡanḡailanḡan. Gaya rin nḡ pagbuhat nḡ isang mabigat: isang daán mang katao at dî magkakatuwang na mabuti ay hindî makabubuhât; subalì, kahì't tatatlo ó áapat lamang, at magkakasabáysabáy ang mḡa kilos, ang kanilang mḡa lakas, ay madalíng mabubuhât yaón at maitataás. Kung ang isang tao'y magnanasang gumawâ nḡ isang karayom, kahì't isang oras ay maáaring dî siya makayari; dátapuwâ't kapag sampû kataong tulong-tulong, ay libolibo na ang mayayari sa araw-araw. At gaanó kayâ ang mapapalâ sa bawâ't málikhâng mḡa bagong mákina, sa bawâ't panḡanḡailanḡang ang gawâi'y maganap nḡ lahat, kapag ang mḡa bagong pagsulong nḡ katauha'y gaya nḡ minimithî nating mápatunḡo sa kapakinabangán nḡ lahat!

Sa bagay na ito'y nais kong magpaliwanag ukol sa isang matuwid na lagìng isinasabad sa amin.

Ang mḡa ekonomista (mḡa taong bayád ó hindî man, na naguugnayugnay, sa nḡalan nḡ dunong, nḡ mḡa kabulánan at katàkatà, upang maipakilala na ang mḡa ginoó'y may kara-

E. MALATESTA

patáng mabuhay sa pawis n̄g iba) at ang iba pang m̄ga pantas, ay nagpaparirala na ang karukhaá'y hindi tunay na gawá n̄g pagkama-ibutin n̄g m̄ga may-ari, kundí dahil sa hindi nakasasapat sa lahat ang ibinubun̄ga n̄g pag-gawá. Sinasabi ito, upang paniwaláan na waláng may salang sino man niyang karukhaán, at sa gayo'y waláng sanhi ni katuwiran upang ipagbalikuwas ang m̄ga anak-pawis.

Sukat na sa *talaga n̄g Diyos* n̄g m̄ga kura, kayo'y napapapanatili nilang lagi sa pagkamasunurin at yukô; ang m̄ga ekonomista nama'y, sa batas n̄g kalikasán. Huwag kayóng maniwalá. Kung sa bagay, tunay n̄gá, na ang m̄ga bun̄ga n̄g paggawá n̄gayon na tinatamasa n̄g ílan, ay hindi sapat upang mabigyan n̄g mabuti at masaganang búhay ang lahat; dá-tapuwa, ito'y kamalián n̄g umiiral n̄gayong panuntunan sa pagsasamahán n̄g m̄ga tao, sa-pagka't ang m̄ga may-ari ay waláng kaalaalala sa kagalingang panglahat, kayá't ang ipinagagawá nila'y yaón lamang inaakalang katamtaman sa sarisarili, at upang huwag makapagbabá n̄g halagá sa kalakal, ay mada-las mangyari ang pagpapatapon ó pagpapasirá nila n̄g m̄ga bagay na yari na. Sa makatuwid, ay maliwanag ninyong makikita na samantalá nilang sinasangkalan ang kakulangán ó kauntían n̄g bun̄ga n̄g paggawá, ay pinababayáan naman nila ang dami n̄g naglalaparang m̄ga lupang hindi natatamnán at ang dami n̄g m̄ga manggagawang waláng gawáin.

Subali, sa bagay na ito'y kanilang itinutugon, na kasakdala'y matamnán ang lahat n̄g

DALAWANG MAGBUBUKID

mãa lupà at ang lahat nã mãa tao'y mangagsigawâ, alinsunod sa lalòng pinakamabuting panuntunan nã tao, ang karukhaá'y mananatili ring kaparis nã dati, at sa dahiláng ang mãa ánihin sa lupà'y natataningán at ang mãa pagaanáak nã mãa tao'y hindí, ay maáaring dasin natin ang isang kalagayang kalunoslunos, na ang pagaani'y maging maramot at panakânakâ, samantalá ang tao'y paramí nã paramí, na siyang sanhi nã kamahalan nã lahat na kailanngán. Kayâ't naimamatuwid na ang tanging lunas sa mãa masasamáng sakít nã katauhan ay nauuwì sa ganito, na ang mãa dukhá'y huwag magáanáak, kayâ'y maukol na lamang ang pagaanáak nã tao sa nangakakakaya.

Tungkol sa haharapín, ay marami ang masasabi sa bagay na pinaguusapan. May nakikipagtalo rian, at may pinanghahawakan din namang matitibay na matuwid, na ang pagdami nã tao ay talagang may taning sa kalikasán, kayâ't dí na kailanngán ang paggamit nã mãa pangpatunaw, na buóng kusà ó dí man. Anaki ang mãa pagkasanay nã mãa lahi, ang pagsulong na lalò nã mãa katalinuhan, ang paglayà nã mãa babayi at ang pagunlad nã kaginhawahan, ay nakapipigil ó nakababawas sa katutubòng pagaanáak nã tao. Ngunì't ang mãa bagay na ito'y waláng anó mang kabuluhan sa pinaguusapan tungkol sa karukhaán.

Hindí súliranin ngayon ang pagdami nã tao, kundí ang pagaayos sa katauhan; kayâ't ang gamot tungkol sa pagaanáak ay hindí nakalulunas nã anó man.

Sa katunaya'y nariyan ang mãa bayang nag-

E. MALATESTA

lalaparan ang m̃ga lupà at ang tao'y kaka-untî, na masahol pa kapag nagkataón kay sa ibang bayang ang tao'y makapal. Kasakdala'y nakapipigil ang pagmamay-arî ñg ílan, ang buñga ñg paggawâ ñgayo'y marami kay sa pagdami ñg tao. Ang paguntî ñg bilang na ibinubuñga ñg karukhaán ay dahil sa kasaganàan ñg nagagawâ, alinsunod sa kaya ñg naibibili ñg m̃ga dukhâ. Masdán ninyo, sa halimbawà, ang m̃ga manggagawang naglalakaran na walang m̃ga gawain, samantalang ang m̃ga tingala'y punongpunô ñg m̃ga bagay na yari nila na walá nang makábili. Ang m̃ga lupang datihang tinatamnán at dí na patatamnán, ay muling magiging gubat. Dahil sa kasaganàan ñg grano at pagbabâ ñg m̃ga halagá, ang m̃ga may-arî ay hindi muna magpapatanim, at dí maálaala na kung ang kaniyang m̃ga magbubukid ay mawawalán ñg gawain ó mamamatay ñg gútom.

Kinakailangan ñgang máuna ang pagbabagong ayos sa katauhan, tamnán ang lahat ñg lupà, ayusin ang buñga ñg paggawâ, at gayón din ang sa mauubos ñg tao, sa ikagagaling ñg lahat; bayang malayà ang párang sa hakbang ñg m̃ga bagong tuklas at matutuklasan pa ñg pagkasulong ñg panahon, pangasiwaan ang malalaking bahagi ñg mundó na halos dí napapakinabangan, ó hindi pa ñgang lubos, at kung matapos ito, sakaling sa ilalim ñg matitibay na pamamaraan, ay walang mangyari at makitang makapal din ang pagdami ñg tao kay sa buñga ñg paggawâ, sa makatuwid, saká na mapagiisipan ñg m̃ga tao sa

DALAWANG MAGBUBUKID

panahong ito, kung páano ang mabuting pagtatadhanà sa pagaanák n̄g tao. N̄gunì't ang pagtatadhanàng ito'y marapat ipatupad sa lahat, na walâng matatangìng mapapalad na ílan ang bilang, na sa dí pa kasiyaháng lubos na mabuhay sa pawis n̄g iba, ay ninanais pa mandin na sila lamang ang magkaroon n̄g walâng taning na karapatán tungkol sa pagaanák. Sa isang dako, samantalang mayroong m̄ga marálitâ, ay siyang tandâ na yaó'y hindi matatadhanàn kailan man, kasakdala'y dahil sa walâ na silang ibang kaaliwán sa hirap, kundí ang lumasap n̄g matatamis na pulot n̄g pagiibigan, kasakdala'y dahil sa dí nila maisip ang kakulangán n̄g bun̄ga n̄g paggawâ, baga ma't nakikita n̄g kanilang m̄ga matá ang tunay na sanhî, tulad n̄g nauukol sa halimaw, na inangkin pa n̄g panginoón. Hanga't may nasawí ay lalòng dí mapanatag ang búkas, at lalò pang totoó, yaó'y walâng nailalaán ni mapagtamanán. Kapag ang lahat ay arì na n̄g lahat, at ang lahat ay gumagawâ n̄g pantaypantay, ay sakâ pa lamang makapagtatadhanà ang m̄ga tao n̄g buông loob sa katauhan n̄g inaakalàng nararapat, higit sa maiaatas n̄g alin mang kapangyarihan n̄g tao, sa pamamagitan n̄g lakas.

N̄gunì't pagbalikan pò natin ang nauukol sa pagbabahaginan n̄g bun̄ga n̄g paggawâ n̄g isang may-arì at n̄g isang manggagawâ; ñanóng inyong maibibigay doón sa hindi nangagsisigawâ? Ang m̄ga may-arì, samantalang may-arì, ay hindi mapipilit na kumuha n̄g taong hindi nila kailan̄gan.

E. MALATESTA

Ang panuntunang ito na tinatawag na *participación*, pakikisamá, ay minagaling noóng araw upang masaka ang m̄ga párang n̄g naglalaparang bahagi n̄g lupà sa katimugan n̄g Europa, at hanga n̄gayon pa man, sa ilang bahagi n̄g Italia, gaya n̄g sa Toscana. N̄guni't unti-unting lumilipas at lilipas hangang sa Toscana ang panuntunang yaón, sapagka't ang m̄ga may-ari ay lalòng nakikinabang sa pagpapagawâ, sa pamamagitan n̄g aráw. N̄gayon, bukod sa tulong n̄g m̄ga mákina, sa tulong n̄g dunong-pagsasaka, at sa m̄ga aning nagbubuhay sa ibang lupain, ang pagpapagawâ n̄g aráw sa m̄ga mangagawâ, ay isang malaking kailangan para sa m̄ga may-ari, at ang hindi sumunod agad sa ganitong pamamaraan, ay mahuhulog sa pangungulugi, gawâ n̄g m̄ga pagpapan̄gagawán sa kalakal.

Sa kabuuán, upang di pálawig na lalò, kung magpapatuloy ang umiiral na panuntunan, ay sasapitin ang m̄ga sumusunod na bagay: na ang m̄ga arì ay lalòng mahulog arawaraw sa kamay n̄g ílan, at ang m̄ga manggagawâ'y lalòng palabuyin sa lansangan n̄g m̄ga mákina at n̄g lalòng matuling paraán sa paggawâ. Sa ganyang paraán, magkakaroon tayo n̄g ilang ginoóng may-ari n̄g daigdig: kaunting manggagawang sapat magamit sa m̄ga mákina, at kaunting alilà at kawal na makapaglilingkod upang makapagtangol sa m̄ga ginoó. Ang bayang manggagawâ'y mamamatay n̄g gútom, ó mabubuhay sa panghihin̄gi n̄g limós. At nagsisimulâ na ang malungkot na bagay na ito. Ang m̄ga mumunting pagawàan ó pinagkaka-

DALAWANG MAGBUBUKID

buhayan ay pumapanaw; ang dami n̄ m̄ga manggagawang walang pinapasukan ay lalong dumarami, at ang m̄ga ginoó sa takot ó sa awà sa m̄ga namamatay n̄ gútom, ay naghandâ n̄ m̄ga murang pagkain at iba pang tinatawag na kawang-gawâ.

Kung hindi nais n̄ bayan na siya'y maktang magpalimós n̄ isang pingang sopas sa pintuan n̄ m̄ga ginoó ó n̄ munisipio, gaya n̄ nakita na sa pintuan n̄ m̄ga kombento, ay walang ibang lunas, kundi iisa: kuni't pangasiwaan niya ang m̄ga lupa't m̄ga makina, at gumawâ n̄ nauukol sa kaniyang kapakinabangan.

Hosé.—Nguni't kung ang pamahalaá'y gumawâ n̄ m̄ga batás na makapipilit sa m̄ga ginoó, upang di makapagpahirap sa m̄ga taong dukhá?

Horhe.—Yaón at yaón din pò. Ang pamahalaá'y binubuô n̄ m̄ga ginoó, at di mapagaalinlanganan, na ang m̄ga ito'y hindi makapaglaldâ n̄ m̄ga batás na malalaban sa kanila. At kung dumating ang kaayaayang araw na ang m̄ga dukhá'y makapamahala, isa ano't gaganapin ang m̄ga bagay sa pakalakalahati, upang mapabayaán ang isang lakas sa m̄ga ginoó, at nang sa kabilâ nito, sa untiunti'y muli tayong maalipin nila? Sapagka't inyo nang natatalos, kailan man, na ang m̄ga dukhá'y maaring mamahala sa isang sandali, samantalang naghihimaghikan, datapuwâ't pagkatapos, ay m̄ga mayayamang ginoó rin ang nakapaghahari. Kayâ't kung sa sangdaling mapalad ay mapasa atin ang m̄ga lakas,

E. MALATESTA

ay alisin natin agad ang m̃ga pagaari sa mayayaman, at sa gayó'y mawawalán na ang m̃ga ito ñg kaparaanán upang maibalik ang m̃ga bagay sa pinanggalingán.

Hosé.—Nakurò ko na. Kinakailañgang gumawâ ñg isang mabuting *repúblika*. Lahat ay pantaypantay, at sakâ, kung sino ang gumawâ ay siyang kumain, at ang hindi, ay magkamót ñg tiyan... Ang dinaramdam ko, ako'y matandâ na. Maligaya kayóng m̃ga kabataan na makakamalas ñg maligayang panahon.

Horhe.—Dahandahan kayó, matandang kaibigan. Pinagkakamalan ninyo ang *repúblika* sa himagsikang panglahat; at sa makatatalos ñg inyong ibig sabihin ay mayroon kayóng lubos na matuwid. Ñguni't namamalí kayó ñg pagbibigkas, sapagka't ang repúblika'y hindi nagkakahulugan ñg gaya ñg inyong pagkatalos. Itanim ninyo sa alaala, na ang repúblika ay isang pámahalaán na gaya rin ñg sa ngayon, maliban sa lugal ñg hari ay presidente, ó kung walâ nito, ay buóng namamahala ang m̃ga ministro. Kapag walang hari, ang pámahalaán ay tinatawag na repúblika, kahit siya magkaroon ñg m̃ga inkisision, m̃ga pahirap, m̃ga pangaalipin. Kung sa kabilâ nito'y ibigin ninyo ang repúblika, gaya ñg ibig nilang gawin sa Italia, sa pagaalis ñg hari ay mairaragdag ninyo ang sumusunod: na ang dalawang kapulungán, ay maging isa lamang, ito'y ang sa m̃ga diputado.

At walâ na, sapagka't ang iba pa, gaya sa halimbawâ, ñg pagaalis ñg m̃ga kawal, pag-

DALAWANG MAGBUBUKID

babawas ng mga pasaning-bayan, pagkakaroon ng maraming páaralan, pagtatankilik sa mga mahihirap, ay pawang mga pangakong napa-pakò, kung hindi ibig ng mga diputado. Tungkol sa mangangakò'y hindi kailangang ito'y maging republikano, sapagka't ngayon man, kapag pinakapipita ng mga kandidato na sila'y mangahalal, ay ipinangangakò ang lahat, at kapag nangahalal na, makita ka man, ay walâ nang máalaala.

Bukod sa roó'y pawang bungangà lamang, samantalang may mayayaman at mga mahihirap, ay talagang nasa paguutós ang mayayaman. Maging repúblika ó kaharián man, kung ang pátakara'y mababatay sa mga pagmamay-ari ng tao, ay walang maiiba sa pagsasamahán, kundi yaón at yaón din. Ang mga pagpangagaw ay siyang makapaghahari tungkol sa mga kalakal; ang mga pag-ari'y mahuhulog sa ílang kamay; ang mga mákina'y maipapalit sa maraming manggagawâ, at ang bayang mahirap ay gaya ng nabangit ko na sa inyo, na mamámatay ng gútom ó manghihingí ng limós.

At sakâ, subók na natin. Marami nang Repúblika ang namalas, at gayón din ang nakikita pa, na masasabing walâ ni anó mang nagagawang kagalingán sa bayan.

Hosé.—¡Aba't anóng narinig ko sa iyo! ¡at ang paniniwalà ko pa naman sa repúblika'y ang dapat nating asaling pagpapantaypantay ng lahat!

Horhe.—Gayón nga ang sinasabi ng mga republikano, na buhat sa ganitong mga ma-

E. MALATESTA

tuwid. Sa repúblika, anilá, ang mga dipu-
tadong naglalagdâ n̄ m̄ga kautusán, ay pa-
wàng halal n̄ bayan; kayâ't kung ang bayan
ay dí nasisiyahan sa kanila, ay naghahalal
naman n̄ iba, at sa gayóng paraá'y naáayos
ang lahat; sapagka't ang m̄ga mahihirap ay
siyang pinakamaraming bumubuô n̄ bayan,
sa makatuwid, ay sila ang nakapaguutos.
Dátapuwá't ang totoó, ang nangyayari'y lub-
hâng kaibá. Ang m̄ga mahihirap, palibhasá'y
mahihirap n̄gá, na may kamangman̄gán at
pagkamapaniwaláin, ay naghahalal alinsunod
sa kaibigán n̄ m̄ga kura at n̄ kanilang m̄ga
pan̄ginoón, at gayón n̄gá ang nangyayari,
hangang sa mátamó n̄ m̄ga tusong yaón ang
kasarinlán sa pamumuhay at ang iniaatas n̄
maliwanag na pagiimbot tungkol sa sarili nilang
pagkabuhay.

Kung tayong dalawa'y nagkapalad na ma-
kapaghanap buhay n̄ malakílakí at maganap
ang ating pagkatuto, ay maáaring magkaroon
tayo n̄ ganap na kaya upang matangkilik
ang ating pamumuhay at gayon din n̄ lakas
na maipaghihiganti laban sa m̄ga may-ari;
n̄guni't sa bayang manggagawà ay hindi ma-
kaáasa, samantalang ganyan ang kaniyang anyô.
Ang halala'y dí maitutulad sa himagsikan, na
ang isang matapang at matalinong lalaki, ay
nakakatimbang n̄ sangdaáng matatakutín, at
nakahihikayat pa n̄ marami, na kung sa
kanikanilang sarili lamang ay dí makakaisip
na maglabán. Sa harap n̄ halalan ay iba.
Dito'y mahalagá ang bilang, at samantalang
nariyan ang m̄ga kura, m̄ga pan̄ginoón at

DALAWANG MAGBUBUKID

pámahalaán, ang bilang na iya'y sa m̃ga kura, na siyang nakaáalam sa impiyerno at paraiso; sa m̃ga panginoón, na nagbibigay ó umaagaw ñ tinapay sa bala na, at sa pámahalaán, na may lakas ñ m̃ga pulés upang maipanindak at m̃ga katungkulan upang maipanggahasà.

Sa isang salitâ, hanga ñgayon, ang pina-kamalaking bahagi ñ m̃ga manghahalal ay pawàng m̃ga marálitâ, at gayon ma'y ðanóng ginagawâ nila kung naghahalalan? ðinihahalal kayâ ang kapuwâ nilang mahihirap na nagnasàng magtangol, at nakatatalos ñ kanilang m̃ga lihim sa pamumuhay?

Hosé.—Iya'y talastas na ñ lahat. Nagtatanong sila sa panginoón kung kanino boboto, at siya namang ginaganap, sapagka't kung hindi gayon, sila'y mangapapalayas.

Horhe.—Nakita na ninyo. ðAnóng inyong maántay sa halalang-bayan na ginaganap ñgayon? Ipadadala ñ bayan ang m̃ga ginoó sa Kapulungán, at ang m̃ga ginoóng ito'y siya namang nakaáalam upang mapapanatili ang bayan sa kamangmangán at pagkaalipin, gaya ñ sa kasalukuyan. Kapag sa repúblika'y hindi masusunod ang m̃ga malí nilang pita, ay bahalà na ang lakas na kanilang hawak upang magpausad sa lahat.

Kayâ ñgâ't walâ nang lunas maliban sa isa: kunin sa m̃ga ginoó ang m̃ga pag-aari, upang ibigay na lahat sa bayan. Kapag natatantô ñ bayan na ang lahat na'y kaniya, at nasa kaniya nang pananagot ang hingil sa kaayusan, alangalang sa ikapapanatag niya,

E. MALATESTA

makikita ninyo't siya'y matututong gumamit ng kayamanan at gayon din ng sa pagiiimpok.

Hosé.—iMangyari pa! Dátapuwá't hindi alám ng mga magbubukid ang tunay na kahulugán ng repúblika, na tulad bagá ng iyong paliwanag. Totoóng napakalayò. Ngayon ko lamang napagunawà na yaóng tinatawag naming repúblika ay waláng iba, kundî ang sosialismong sinasabi mo. ¿Nguni't hindi kayâ tayo makapagpatuloy sa pamamagitan ng repúblika? iWaláng halagá ang pamagat! Ang kailannga'y maganap ang mga bagay kung páano ang nararapat.

Hosé.—Tamà ang inyong sinasabi; nguni't may malaki pong pang'anib. Kung ang baya'y maniwalà ng maniwalà na ang repúblika ay isang bagay na magaling pará sa kaniya, pagdatíng ng araw na siya'y dí na makabatá at gumawâ ng himagsikan, ang mga republikano'y dalidaling magagalak sa pagtuturing na: kayo'y makapananahimik na sa inyong mga dampâ, at isipin ninyo ngayon ang paghahalal ng mga diputado, sapagka't siyang makaáayos ng lahat.

— Ang bayang mapaniwaláin, na gaya ng dati, ay magsasálong ng mga baríl at magkakasiya na lamang sa mga awitan, tugtugan at paggalak. Samantalang lahat ng mga ginoó nama'y magrerepublikano; pipilitin, sa pakunuwari, ang kanilang pusò'y maging arì ng bayan; mamimigay ng kaunting salapí, ng kaunting alak at gagawâ ng mga pagdiriwang; magbabayad ng mabutíbutí sa mga manggagawâ, at sila'y pahahalal na mangaging diputado, upang mapasakanila rin ang kapangyarihan. Sa ka-

DALAWANG MAGBUBUKID

bilâ nito, sa untiunti, babayàang maparam ang siguwá, sakâ maghahandâ nã m̃ga lakas na pangtanikalâ sa bayan, at darating ang araw na magsisisi ito; sapagka't siya'y nakapagbuhos nã dugô pará sa iba, samantala ang kaniyang pamumuhay ay masahol pa kay sa dati.

Sapagka't maminsanmingsan ang baya'y naghihimagsik at nagtatagumpay naman, kailanngang sa m̃ga sumandaling ito'y matutong magsamantalá rin at nang maisagawâ agad ang sosyalismo. Huwag makinig sa anó mang pangakò, kunin agad ang m̃ga kayamanan, ang m̃ga bahay, ang m̃ga lupà at m̃ga págawàan. Ang magsalitâ nã sa repúblika'y dapat ipalagay at kilanlin na parang kaaway, at kung hindi'y muling mangyayari ang katulad nã sa 59 at 60.

Kakaunti ang halagá nã m̃ga salitâ, anaki; nãguni't sa pamamagitan nã salitâ, kayâ nila nabibirò at nadadayà ang bayan.

Hosé.—May katuwiran ka; kung makáilan na nã tayong mangaulól. Kailanngang pakabuksan nating mabuti ang m̃ga matá, nang hindi tayo mangaulit.

Nãguni't kinakailanngan ding magkaroón nã isang pámahalaán. Kung walâ nang isang makapaguutos ¿sa páano lalakad ang m̃ga bagay-bagay?

Horhe.—¿At bakit sila ang maguutos sa atin? ¿at tayo pò ba'y hindi makapagaayos nã alinsunod sa ating m̃ga pagkabuhay?

Kailan man, ang isang naguutos ay nag-iimbot ukol sa kaniyang kaluwagán at pagkabuhay, at maging sa kamangmanngán man ó sa kasamán, ay nakapagtataksil din sa bayan. Ang

E. MALATESTA

kapangyarihan ay nakapagpapahamak sa lalòng mababait. Sakâ, kinakailanġan na ang mġa tao'y huwag nang matulad sa isang kawan nġ mġa tupa, at nang sila'y makapagisip at magkadamdamin sa pamamagitan nġ kanilang mġa dangal at lakas. Iyan ang pangunahin naming matuwid, kayâ dî namin ibig na kami'y pagutusán pa. Ang paguutos nġ isa ay nakapagtuturò sa iba nġ pagmamasunurin, kayâ't kasakdala'y magkaroon tayo nġ isang mabuting pámahalaán, ito'y lalòng magiging magahasâ at lalòng pasláng kay sa isang pámahalaáng masamá; sa loob nġ kaniyang pamamahala, ó nġ mġa sumusunod na kahalili niya ay tila napaka-gaán pang hagkisín ang kalagayan nġ bayan kay sa mabawì ang bungang natutuklasan noón, na siyang ikabubuhay na mulí nġ mġa pagtatangítangì at pangaalipin.

Upang maturúan ang bayan nġ ukol sa kalayàan at paggamit nġ kaniyang mġa karapatan, kailanġang siya'y bayàang magisa, bayàan siyang managot nġ kaniyang gáwain, maging sa mabuti't maging sa masamá. Walang salang may magagawáng masamá ang iba, at marahil ay napakalimit pa, dátapuwâ't sa mġa hirap na daranasin ay matatantò nġ bayan na siya'y nagkamalí, at sa ganito'y magpapapagong landas, gayóng ang nagagawáng masamá nġ isang bayang pabayâ ay walâ ni sa ikasanglibong bahagi nġ sa lalòng mabuting pámahalaán. Upang matutong lumakad ang isang batà, kailanġang siya'y palakaring magisa at huwag sisindakin sa mġa pagkadapâ at pagkatisod na karaniwan.

DALAWANG MAGBUBUKID

Hosé.—Siya nãâ; nãuni't upang makalakad ang batà ay nangangailangan muna nã lakas ang mãa hità, ó kung dili kayá'y nararapat munang manatili sa mãa bisig nã Iná.

Horhe.—Siya pòng totoó; nãuni't ang mãa pámahalaá'y hindi maihahambing sa isang Ina, sapagka't ang mãa yaó'y hindi nakapagpaginhawa ni nakapagbibigay lakas sa isang bayan. Napakatumbalik. Ang lahat nã mãa pagkasulong nã tao ay natutupad halos sa tuwítuwí na, kahì't sa ilalim nã bigat nã mãa pámahalaán. Waláng ginagawí ang mãa itó kundí batasín ang lahat nã inaakalàng kailangan at niloloob, kung minsan, nã karamihan, bago hahalúan nã mãa diwàng pananakóp ó pangangalakal. May mãa bayang nangunguna at dili sa pagkasulong; subalì, sa alin mang panahon nã kabihasnán, kahì't na nã sa unanguna pa, ang maititingín nã isang bayan sa tunay na mãa karapatán at kabuhayan niya ay dí magagawá nã alin mang pámahalaáng nangangasiwà sa kaniya.

Inaakalà ninyo, alinsunod sa masid ko, na ang pámahalaá'y binubuô nã mãa taong matatalino at may mãa kaya. Ito po'y waláng katotohanan, sapagka't ang totoó, lahat nã pámahalaán ay binubuô, sa tiyakan, ó sa pamamagitan nã mãa kinatawán, nã mãa lalòng mapipilak. At kasakdala'y gaya na nã inyong pagkatalos. Sa akalà ba ninyo, ang mãa taong matatalino ay magpapakabait, dahil sa hawak nilang kapangyarihan? Yaóng lalòng may mãa kaya ay napagigitná nã sa bayan, ginagamit ang dunong sa ikagagaling nã bayan

E. MALATESTA

at lagìng alinsunod sa m̃ga kasiglahán nito. Ñguni't kapag sila'y na sa pámahalaán na; kapag dí na nila naaalumana ang m̃ga kailanġanín ñg bayan; kapag naáantala na sila sa m̃ga bunġa ñg polítika, ó kayâ'y sa imbot nilang maipagtangol na ang kapangyarihan, higít sa m̃ga karapatán at tunay na kailanġan ñg pag-sasamahán; kapag sila'y naging mangagahasà na, sa kakulanġan ñg sariling siglá at kagan-dahang loob; kapag sila'y natagtag na sa hanáy ñg kasiglahán at sila'y napalipat sa bilang ñg m̃ga taong may katanġian, upang maka-paglagdá ñg m̃ga batás ó kautusán tungkol sa m̃ga bagay na dí man nila natatalos nang bago sila mangagkatungkol; ang lalòng mabu-buti't may ganap na kayang naturan, ay mag-iiba na ñg urì, sa pagaakalàng sila'y mata-taás, at kung makaalaala man sa bayan, ay kung may pinipita na lamang dito at kina-kailanġan.

Walâ ñgâng ibang nararapat at maaasahan, gaya ñg magisip tayong m̃ga manggagawà ukol sa ating m̃ga pagkabuhay. Tayo'y magsimulâ muna sa ating kapisanan, at sa ating m̃ga kahanap-buhay, na lubhâ nating nanġakikilala, at pagkatapos, ay makipagkaisá tayo sa m̃ga manggagawà sa ibang bayan at ibang m̃ga ha-nap-buhay, hindi lamang sa Italia, kundí sa buông mundo; sapagka't ang lahat ñg tao'y pawàng magkakapatid, at ang kanilang adhi-kâ'y nagkakahulugan ñg pagiibigan at pagtu-wanġan ñg isa't isa. Hindi pô kayâ gayon din, sa palagay ninyo?

Hosé.—Ako'y nakukuha mo na. Ñguni't

DALAWANG MAGBUBUKID

sa m̃ga manglalasing, magnanakaw at masamang tao, páano ang pagpaparusa?

Horhe.—Ang una kong maisasagot sa inyo ay ito. Kapag walá nang kaimbihán at kamangmanḡán, ang lahat nḡ yao'y mapaparam na rin. Nḡuni't kasakdala'y magkaroon man nḡ mangísangísá, ay ¿dahil kayá rito mangangailanḡan tayo nḡ pámahalaán at nḡ m̃ga pulés. ¿Tayo pò kayá'y kulang pang maglagay nḡ guhit sa sino mang hindi magpitagan sa iba? Hindi natin sila pipitín, gaya nḡ pagpaparusa nḡayon sa m̃ga salarín at walá mang sala; nḡuni't ilalagay natin ang m̃ga ito sa m̃ga kapalagayang hindi mapapanḡanib, at gagawin natin ang m̃ga paraáng ikapagbabalik sa mainam na landasin.

Hosé.—Gayon nḡá; kapag naganap na ang sosyalismo, ang lahat ay masisiyahan at maliligaya, at pawang mapapawì na ang m̃ga kaimbihán, pagtataniman, panibughúan, pagkalugmok sa kahalayan nḡ m̃ga babayi, m̃ga digmâan at kalinsilán.

Horhe.—Aywan ko pò, kung hangang saán ang maáabot na ligaya nḡ katauhan; nḡuni't ako'y umaasa na tayo'y mabubuhay nḡ lalòng mabuti kay sa dati, magiisíp tayo nḡ paraáng ikahuhusay at ikabubunsod na lalò sa pagkasulong. At ang m̃ga kagalinga'y dí na mauukol, gaya nḡayon, sa kapakinanḡán nḡ ílan at sa pananalat nḡ marami, kundí sa kapakinabangán na nḡ lahat.

Hosé.—¡Kahimanawari! Nḡuni't ¿kailan pa kayá mangyayari iyan? Ako'y matandâ na; nḡayong nauunawaan kong ang mundo'y hindi

E. MALATESTA

magpapatuloy nã tulad sa ngayon, ako'y namamanglaw na mamatay nã hindi ko nasisilip ang isang araw man lamang nã katarungan.

Horhe.—¿Kung kailan pa? Ito ang hindi ko masabi sa inyo. Iyan pò'y nasa sa atin din; kung gaanó ang pagsisikap nating mabuksan ang mãga matá nã marami, ay lalòng mapapadalí ang pagsapit nã araw na yaón.

Isang maayos na landas na ang nabuksan at nadaraanán. Nang mãga kararaáng taón lamang, kapag iniaaral ang sosyalismo, kami'y ipinalalagay diyang mãga mangmáng, mãga ulól ó mãga matatabil; dátapuwát ngayo'y lagana na ang layuning iyan sa marami, at ang mãga dukhâng datidati'y nagtitiis sa kahirapan ó kung nakapagbabalikuwas ma'y dahil sa kagutuman, kahit waláng kinalaman sa mãga bagaybagay at sa mãga lunas nã kasamán, na nanatay ó silasila'y nagpapatayan, dahil sa mãga ginoó; ngayon, ang buóng mundo'y kumikilos na, sila'y nangagkakaisa. At naghihimagsik, alangalang sa layuning makalaya sa mãga panginoón at sa mãga pamahalaán, at dí na umaasa, kundí sa kanilang sariling mãga lakas na lamang, sapagka't sa wakas, ay kanila nang natantó na ang lahat nã mãga kamping pinamumunuan nã mãga ginoó'y pawang mãga kaaway rin.

Pagsikapan natin ang pagpapalaganap sa mãga sandalíng itong napapanahon; magsamasama tayong lahat na nakakaunawa nã súli-ranin; pagalabin natin ang apóy sa gitná nã bayang manggagawa, samantalahin natin ang lahat nilang dí kasiyaháng loob, mãga kilusán,

DALAWANG MAGBUBUKID

at m̃ga kaguluhan; magbigay tayo ñg isang matinding palò, yaong mabilís at walâng takot, at madalíng madalíng lalagpak sa lupà ang nangagpapalalùang m̃ga gusalíng-burgés. At siyang pagkatayò ñg kaharián ñg kalayàan at ñg ganap na kaginhawahan.

Hosé.—Magaling; ñgunì't huwag nating malilimot ang isang bagay bago gawín ang anó man. Ang pagkuha ñg m̃ga kayamanan sa m̃ga ginoó ay madalíng sabihin; subali't may m̃ga kawal, m̃ga pulés, *guardia civil*. Ñgayong nagugunitâ ko ang m̃ga ito, ako'y pinanglalamigán ñg takot sa m̃ga tanikalâ at sa bilangúan; ang m̃ga kanyón nila'y ginawâ ukol sa bagay na iyan, upang maipagtangol ang m̃ga ginoó, at hindí sa anó pa man.

Horhe.—Iya'y talastas na, kaibigan kong mang Hosé, na ang m̃ga pulés at ang hukbó ay upanding makatanikalâ sa bayan, at nang mapapanatag ang katahimikan ñg m̃ga ginoó; dátapuwâ't kung sila'y mayroon mang m̃ga baríl at kanyón, ay hindí nangangahulugán na ang himagsikan ay gaganapin ñg walâ tayong kaanóanó man sa kamay. Totoóng bihasá tayong mamaríl, at sa pamamagitan ñg m̃ga agap at liksí ay mapagsisikapan natin ang ikapananagumpay. At sakâ may pulburá, may dinamita at iba pang bagay na nunutok, m̃ga bagay na panunog at iba pang m̃ga kagamitán, na kung sa m̃ga kamay ñg pámahalaán ay nagagamit na panali sa bayan sa kaalipnán, sa m̃ga kamay ñg bayan naman ay magagamit na pangtuklas ñg kaniyang kalayàan. Ang m̃ga panggibá, m̃ga pangmina,

E. MALATESTA

mga bomba at mga panunog, ay pawang panghadlang sa mga kawal. Tayo'y hindi mananangling mabuti, alalaon baga'y magamit na kalasag sa bagay na iyan. Dati nang alam na ang himagsikan ay hindi nakukuha sa mga binasbasang tubig at mga panalangin.

Unawain ninyo, sa isang dako, na ang mga dukha'y siyang pinakamarami sa lahat, at kung matatalos ng mga ito ang mga kapakinabangan sa sosyalismo, ay tahasang masasabi na walang lakas na sino man, sa mundo, na makapipilit sa kanilang manatili sa kalagayang tulad sa ngayon. Tantuin ninyo na ang mga dukha'y yaong gumagawa at nakayayari ng lahat. Kasakdala'y isang bahagi na lamang sa kanila ang tumigil sa paggawa, ay walang salang di magkakaroon ng mga pagaagawang-buhay at panghihinà ang kalakaran, na walang makalulunas kundí himagsikan. Tantuin pa ninyo, na ang mga kawal ay pawang mahihirap din, na napipilit lamang ng tungkulin upang maniktik at maging mamamatay ng tunay nilang mga kapatid; sa bahagiyà pang pagk-unawa ng mga banal na layunin, ay pilit nang magigiliw at makakatulong ng palihim sa mga unang sandali, at sa huli'y háyagan nang katulong ng bayan. Sa gayo'y mawiwika ninyo tuloy sa sarili, na ang himagsikan pala'y hindi lubhang napakahirap, gaya ng kung binabantà pa lamang.

Nararapat matalang lagi sa isip na ang himagsika'y lubos na kailangan; nararapat humandang lagi sa pagganap at lumaan sa ano mang mangyayari...; huwag magalinlangan na ang

DALAWANG MAGBUBUKID

bagay na pinaguusapa'y dí mangyayari, sa kusàin at hindí man.

Hosé.—Ako'y nananalig na may matuwid ka sa iyong sinasabi. Dátapuwá't mayroon din namang nagpaparirala na ang himagsikan ay walâng saysay, at ang lahat nḡ bagay ay tulad din sa mḡa bungang nahihinog na kusà. ¿Anó kayâ naman ang maisasagot mo rito?

Horhe.—Dapat pò ninyong matalos na buhat pa nang lumagálaganap ang sosyalismo, at ang mḡa burgés, ó ang mḡa ginoó'y magkaroon nḡ takot sa bagay na ito, ang lahat nḡ paraáng makababago nḡ lakad at makadadayà sa bayan ay siya na nilang pinakaisip. Lahat, patí nḡ mḡa hari..., mandí'y nagpapanggap nang mḡa sosyalista. Maipauubayà ko na sa inyong pagkukurò, kung anó kayâng uri nḡ sosyalismo ang malilikhâ nḡ mḡa ito. Sa sinapupunan man nḡ aming pagsasamahán, sa kasawiáng palad, ay mayroon ding nangagsilabas na mḡa taksil, na dahil sa mḡa hibong naipanglamuyot sa kanila nḡ mḡa burgés, at mḡa sarili pang kapakinabanḡáng matatamó, upang maitakuwil ang layon nḡ himagsikan, ay kanilang ipinanḡaral ang *landas nḡ matuwid*, ang mḡa halalan, ang pagtulong sa mḡa pangkatin, na dí umano'y mḡa kapanalig din, at sa ganitong pamamaraa'y nangagkamit sila nḡ luklukan sa piling nḡ mḡa burgés, at nḡayo'y ipinalalagay pang mḡa ulól ang lahat nḡ nagtataguyod nḡ naturang layon. Marami rin naman sa kanila ang nagnanasà nḡ himagsikan; nḡuni't samantala'y... ibig nila munang mangaging diputado.

E. MALATĒSTA

Kapag may nagpahayag sa inyo na ang himagsika'y hindi kailangan, ó kayá'y nang-uupat lamang na maghalal ng mga diputado, ó mga kagawad-panglahat, ó kayá'y ng pakikianib sa alin mang pangkatin ng mga burgés; kung ang nagsasalitá'y isang kasama at gaya rin ninyong nagtitigis ng pawis, ay pagsikapang mapaliwanagan ang kaniyang isip; nguni't kung siya'y isang burgés, ay ipalagay naman ninyong isang tunay na kaaway, at kayó'y magpatuloy sa inyong layunin.

Itigil natin muna ang salitaan. At saká na pò tayo magusap ng lalòng mahabáhabá tungkol sa bagay na pinaguusapan. Hangang sa mulíng pagkikita.

Hosé.—Hangang sa mulí, at ako'y ganap na nasisiyahang loob, sapagka't naipaliwanag mo sa akin ang maraming bagay; at ngayong maliwanagan na ako, marahil, ay hindi na mangyayari sa akin ang kaparis ng dati. Hangang sa mulíng pagkikita.

.....

.....

II

Hosé.—Hintay ka muna. Yamang kitá'y nagkakapulóng din ngayon, nang dí tayo magkahiwalay ng tuyô ang mga lalamunan ay uminom katá muna ng kauntí, at samantala'y magtatanong pa ako sa iyo ng ilang bagay.

Ang lahat ng mga ipinaliwanag mo sa akin ay napagunawà ko na..., mámaya'y pagbubulaybulayin ko, at sakâ ako'y magpapakatibay ng pananalig sa sarili. Dátapuwâ't hindi mo naiulat sa akin halos ang mga kahulugán ng mga maseselan na pangungusap na mali-mit kong marinig, kapag ang napaguusapa'y ang bagay na iyan. Yaó'y nakagugulong lubhá sa aking úlo, palibhasà'y hindi ko nababatid. Sa halimbawà, narinig ko riyan na kayó'y mga *komunista, sosyalista, internasionalista, kolektibista, anarkista*, at iba pa. ¿Maáari bang matalós ko ang mga kahúkahulugán ng mga pangungusap na ito, at kung anó naman kayóng tunay?

E. MALATESTA

Horhe.—¡Ah! tumpak pò; nakagawâ kayo n̄g magaling sa inyong pagtatanong niyan, sapagka't ang m̄ga pangun̄gusap ay totoóng kailan̄gan upang magkatalusang mabuti n̄g bawà't ibig sabihin n̄g isa't isa. Ang hindi pagkaunawà noón, ay nagiging dahil n̄g m̄ga pagkakamali.

Dapat n̄gâ ninyong matalastas na ang tinatawag na m̄ga *sosialista'y* yaóng may m̄ga pananalig, na ang kaimbihán ay siyang kauna-unahang sanhi n̄g lahat n̄g samâ sa pagsa-samahán n̄g m̄ga tao, at hangang hindi napapawì ito, ay hindi rin naman mapaparam ang kamangman̄gán, ang pangaalipin, ang pagtatan̄gitangì sa pamamayan, ang pagkalugmok sa kahalayan n̄g m̄ga babayi at ibang m̄ga sakít na nakabubulok sa bayan sa lalòng nakapanglulumóng kalagayan, bagá ma't ang m̄ga ito'y hindi pa rin maipapantay halos sa m̄ga karukhaáng nagbubuhay sa naturang kaimbihán. Ang m̄ga *sosialista'y* nananalig na ang sanhi n̄g kaimbihán, ay buhat sa pangyayari na ang lupà at lahat n̄g m̄ga pangulong bagay, gaya n̄g m̄ga mákina at m̄ga kasangkapan sa paggawâ, ay hawak n̄g ílang katao, na siyang may hawak n̄g búhay at kamatayan n̄g m̄ga anak-pawis. Ang ílang kataong naturan ay waláng humpáy sa kanilang lagáy na pakikitungali at pakikipangagaw, hindi lamang sa m̄ga manggagawang waláng kaanóanó mangpagaari, kundí sa kanikanila rin, upang makahigít ó makakuha sa isa't isa n̄g pagaari. Ang m̄ga *sosialista'y* nananalig na kapag nawalâ ang pagmamay-ari n̄g tao, ó ang sanhi,

DALÁWANG MAGBUBUKID

ay mawawalâ rin agad ang kaimbihán, ó ang bungâ. Ang pagmamay-aríng ito ay maáari at nararapat mawalâ, sapagka't ang bungâ nḡ paggawâ at ang pamamahagi nḡ kayamanan, ay nararapat mabatay sa bawâ't kabuhayan nḡayon nḡ tao, na walâng anó mang lilinguin sa tinatawag na mḡa karapatáng nátamó, ó kayâ, sa mḡa kaloob na tangìng kapang-yarihang itinututol nḡ mḡa ginoó nḡayon, sa katuwirang ang kanilang mḡa ninuno'y lalòng malalakas ó lalòng mapapalad, ó lalòng mḡa tuso, ó lalòng mḡa banal at masisipag na higit sa iba.

Gayon nḡâ, tandaán ninyong mabuti; tinatawag na mḡa *sosialista* ang lahat nḡ nag-aadhikâ na ang mḡa kayamana'y mápasalahat nḡ tao, at nagnanasâ rin namang mawalâ ang mḡa may-ari at mḡa manggagawâ, mḡa mayayaman ó mḡa mahihirap, mḡa panginoón ó mḡa alagad.

Nang mḡa nagdaang taón, ito'y naging kaulian na. Sukat nang matawag kang *sosialista*, upang ikaw'y pagusigin at pagtanimán nḡ mḡa ginoó. Minamabuti pa nila ang isang laksâng nanatay nḡ tao kay sa isang *sosialista*. Subali, gaya na nḡâ nḡ nasabi ko sa inyo, nang makita nḡ mḡa ginoó at ibig mangaging ginoó, na ang *sosialismo*'y sumusulong at namumulat na ang mḡa matá nḡ bayan, kahit anóng hadlang ang kanilang gawíng mḡa pag-uusig at mga pagpalibhasâ, ay naisip nila ang pangangailanḡang guluhín ang súliranin, upandíng sila'y makálinlang na mabuti; marami sa kanila ang nangageisipagpangap na sila'y

E. MALATESTA

sosialista rin, sapagka't sila ma'y nagmimithi ng kaginhawahan ng bayan, at sapagka't natalalos nilang lubos ang pangangailangang *mabawasan* ang kaimbihan. Nang una'y ipinaglalaban nila, na, ang suliraning pinaguusapan, o kayâ, ang suliranin tungkol sa kaimbihan at mga samang ibinubunga nito, ay hindi dinaranas. Ngayong ang sosyalismo'y nakapanindig na ng kanilang mga balahibo, ay sakâ naman nangagpaparirala na sosyalista raw silang lahat na nagaaral ng naturang suliranin, gaya ng maitatawag sa isa riyang medikong nagaaral tungkol sa mga sakit ng katawan, na hindi dahil sa nasang makagaling ang paggamot, kundi lalong mapatagal ang sakit, hanga't maari.

Kayâ ngâ't sa mga republikano, mga makahari, mga hukóm, mga pulés, at sa lahat na ng luwal, ay makakasumpóng kayó ng mga taong nagsisipagpanggap na *sosialista*, at ang kanilang *sosyalismo'y* natutunod sa paghutok, o sa pagpapahalal ng mga diputado, sa pamamagitan ng mga pangakong hindi maasahan, pagpilitan man.

Sa mga sinungaling na *sosialistang* ito'y mayroon din namang mapupuló na nagaakalang mabuti ang kanilang ginagawâ; nguni't anong kailangan? Kung sa pagaakalâ ng isa na siya'y gumagawâ ng magaling, ay papatayin naman kayó ng palò, marahil ay walâ kayóng aagapan, kundi maagaw sa kaniyang mga kamay ang pamalò, sapagka't sa pagagaw na ito, ang mga tika ninyo'y mailagan lamang na huwag makapangbasag ng inyong ulo.

DALAWANG MAGBUBUKID

Kayâ nḡâ't kapag may isa riyang nagpa-paranghiyâ sa inyo na siya'y *sosialista*, itanong ninyo agad kung siya'y sangayong mawalâ ang mḡa pagmamay-arî nḡ tao, kayâ, sa isang salitâ, kung ibig niyang maalisán ang mḡa ginoó nḡ lahat nilang kayamanan, upang maipabiyayâ sa lahat. Kung tumugon nḡ pag-sangayon, siya'y inyong pakayakapíng mahigpit, at kung hindí, ay pakailagan namang tulad sa isang kaaway.

Hosé.—Kung gayon, ikaw ay *sosialista*. Batid ko na. Nḡuni't ñanóng ibig sabihin nḡ mḡa tinatawag na *komunista* at *kolektibista*?

Horhe.—Ang mḡa *komunista* at *kolektibista*'y pawàng mḡa *sosialista*. Sila'y may iba't ibang panuntunang ibig matupad, kapag ang mḡa pag-aari'y nápatunḡo na sa lahat. Kung inyong naaalaala, tila ako'y nakapagulat na sa inyo nḡ kauntí ukol sa bagay na ito. Ang mḡa *kolektibista*'y may palagay na ang bawâ't manggagawâ, ó sa táhasang sabi, bawâ't kapisanan nḡ mḡa manggagawâ ay nararapat mag-arì nḡ mḡa pangulong bagay at mḡa kasangkapan sa paggawâ, at ang bawâ't isa'y maging may-arì nḡ bunḡa nḡ kanilang nagawâ. Samantalang nabubuhay, siya ang bahalàng maggugol ó magingat nḡ kaniyang naimpok, tanḡi lamang kung pupuhunanin sa ibang mḡa manggagawâ. At kung mamatay, sakalìng nakapagimpok, ang naimpok na ito'y mapapatunḡo sa kapisanan ó sa kalahatán. Ang mḡa anák nila'y waláng salang may mḡa lakas din sa paggawâ, gayon din sa paglasap nḡ mḡa bunḡang ito. Kung ang mḡa anák na natura'y pag-

E. MALATESTA

mamanahin pa, ay isa nang landas iyan upang mápabalik ang bagong pagsasamahán sa dating pagtatanġitanġi at dí pagpapantaypantay nġ mġa tao. Tungkol sa mġa pagtuturò, sa pag-aalagà sa mġa batà, sa mġa matatandá ó mġa salantá sa paggawâ; sa mġa daán, tubig, pag-iilaw at kalinisang-bayan, at sa mġa bagay-bagay na dapat magampanán, alangalang sa kapakinabanġán nġ lahat, ang bawà't kapisanan nġ mġa manggagawâ'y maguukol nġ isang halagá upang maitapat sa mġa taong magsi-situpad nġ gayong mġa gáwain.

Ang mġa *komunista'y* sa dako pa roón. Sinasabi nila na upang mápasulong na mabuti ang pagsasamahán, kinakailanġan, na ang mġa tao'y magmahalan at magpalagayang tulad sa isang magának sa loob nġ bahay. Yaya-mang ang mġa pagaari'y nararapat mápatunġo sa lahat, at upang makapagpaginhawa ang mġa mákina, maparami ang bilang nġ bunġa nġ paggawâ, ay dapat gampanín sa pamamagitan nġ tulong nġ mġa malalaking kapisanan nġ mġa manggagawâ; at, yayamang, upang masamantalá ang mġa pagbabagong singáw nġ lupà at mġa himig nġ hanġin, upang magawâ ang lalong mabubuti't inaakalang mainam na paraán sa bawà't pook, at sa isang dako, upang mailagan ang mġa pagpapanġagawán at pagtataniman nġ mġa bayánbayán, at nang malunasang ang mġa pagdagsá nġ mġa tao sa mġa pook na mahusáyhusáy, ay mahigpit na kailanġan ang lubos na *pagkakaisá* nġ lahat nġ tao sa buónġ mundó; sapagka't ang isa pa'y napakahirap tuntunín sa bunġa nġ paggawâ

DALAWANG MAGBUBUKID

ang bahaging nauukol sa gayong tao ó pulu-
tong, ay sa lugál na tayo'y magkaroon nã m̃ga
pagaabalá at pagkakamalí tungkol sa nagagawâ
nã bawà't isá, ang mabuti pa'y gumawâ na ta-
yong lahat, at ang magiging bunã'y maukol sa
kalahatán.

Ganyan, bawà't tao'y maghahandog sa pag-
sasamahán nã kaniyang m̃ga lakás na maibi-
bigay, samantalang ang bunã nã paggawâ'y
hindí nakasasapat sa lahat; at ang bawà't isa'y
kukuha nã lahat niyang kailanãin, maliban
lamang, at ito'y dapat pakaunawain, sa m̃ga
bagay na hindí pa saganà, alinsunod sa m̃ga
pangyayari.

Hosé.—Sandalí muna. Bago ang iba pa,
ay nararapat mong ipaliwanag sa akin kung
anó ang kahulugán nã pangunãusap na *pag-
kakaisá*; sapagka't naihiwatig mo, na dapat
maghari ang lubos na pagkakaisá nã lahat nã
tao, at ako, pará matantô mong tunay, ay
talagang hindí nakakaunawà noón.

Horhe.—Sa halimbawà, sa inyong magának,
ang lahat nã kinikita ninyo, nã inyong m̃ga
kapatid, nã inyong asawa, nã inyong m̃ga anák,
ay pawà ninyong naiuukol sa inyong lahat din.
Lahat kayó'y nagsisikain nã ganap, at kapag
waláng sapat pará sa inyong lahat, lahat ka-
yo'y nagdadálitâ sa tigkakauntí. Ngayon, kung
ang isa sa inyo'y mawalán nã gawain ó mag-
kasakit ay masamá rin pará sa lahat, sapagka't
isang katotohanan, na ang hindí gumagawâ sa
inyo'y kumakain ding tulad nã iba, at ang
isang may sakit ay lalò pang pinagkakagugulan
nã marami. Sa ganitong paraán, ang nang-

yayari sa inyong magának, sa lugál na agawin ang tinapay sa bibig n̄ isa't isa, ay sinisikap ninyo ang pagtutuwan̄an, sapagka't ang kaginhawahan n̄ isa'y kaginhawahan din n̄ lahat, at ang kasamá'y gayo't gayon din. Sa ganitong ayos, napaparam ang pagtataniman at pagiingitan, samantalang lumulusog ang magandang pagsasamahán, na kailan ma'y hindi umiral sa alin mang magának na bahábahagi ang m̄ga pagkabuhay.

Ito ang tinatawag na *pagkakaisá*. Ang l. yon n̄gá'y maisagawá sa katauhan ang maayos na pagsasamaháng naghahari sa isang magának, na binubuô n̄ m̄ga taong masintahin sa kato-tohanan.

Hosé.—Napagunawà ko na. N̄gayo'y pagbalikan natin ang bagay. Ipagtapat mo sa akin, kung ikaw ay *komunista* ó *kolektibista*.

Horhe.—Ako po'y *komunista*. Sapagka't kung makikipagkaibigan din lamang, ay mahalagá ang ganap kay sa pakalákalahatí. Ang *kolektibismo*'y may iniiwan pang m̄ga binhí n̄ pagpapan̄gagáw at pagtataniman. At mayroon pa. Kung ang bawá't isa'y magpapakabuhay lamang sa sarili niyang nagagawá, tila mandin may kababâan ang urì nito sa *komunismo*, sapagka't maáaring makapagudiyok din sa m̄ga tao n̄ m̄ga pamumukuran, at sa gayo'y makababawas pa n̄ kanilang m̄ga lakas at kasiglahán. Gayon ma'y maári ring makapagpatuloy sa ganitong panuntunan. Subalì, gaya sa halimbawà, n̄ sapatero ay hindi makakakain n̄ sapatos, ni ang magbabakal at mag-sasaka ay hindi makayayari sa kanilang sari-

DALAWANG MAGBUBUKID

sarili n̄g lahat nilang kinakailan̄gan, at ni hindi matatamnán halos ang lupa kung walang m̄ga manggagawang tumitibag n̄g m̄ga bakal at n̄g m̄ga yumayari n̄g m̄ga kasangkapan. Ganyan ang lahat, kailan̄gan pang magkaroon n̄g m̄ga pakikipagpalitan n̄g bawà't nagagawâ, at m̄ga pagtutuós n̄g m̄ga nayayari n̄g bawà't isa. Sa makatuwid, ang sapatero'y makapagtataás na walang sala n̄g halagá n̄g kaniyang sapatos, tuloy hahan̄garin na ang dalawang paá noó'y mákatimbang na, hanga't maári, n̄g malaking halagá n̄g sa ibang bagay, at ang magsasakaman, kung gayo'y ganyan din ang aasalin. ¿Sino kayâ ang makaáayos n̄g gulóng ito? Ang kolektibismo'y nagbibigay daán mandin sa maraming saligutgutan, at sa kinagaganito, marahil, ay mápabalik tayo sa pinangalingan natin; sapagka't dapat mágunitá: na ang tao'y hindi makaáayos n̄g alin mang bagay, hangang siya'y walang kaanóano mang han̄garin doón.

Samantalang sa *komunismo* ay dí gayon, bagkus hindi nagluluwag n̄g anó mang daang makapipinsalâ. Lahat ay magsisigawâ at lahat ay makikinabang. Sukat nang matalós kung anó ang m̄ga bagaybagay na kailan̄ganin, upang masapatán ang lahat, at upanding ang m̄ga bagaybagay na naturan ay siya ring mapasaganâ.

Hosé.—¿Sa *komunismo*, kung gayon, ay hindi na kakailan̄ganin ang salapí?

Horhe.—Ni salapí, ni anó man pò'y hindi na kailan̄gan. Sukat na pò ang isang talàan n̄g m̄ga bagay na pabilin ó nahingî at n̄g m̄ga nagawâ, upanding ang bunga n̄g paggawâ'y

E. MALATESTA

tumaás na lagi kay sa dami n̄ m̄ga kailan̄gan n̄ tao.

Ang tan̄ging kapinsalaan ay kung dumami ang bilang n̄ m̄ga tamad; dátapuwâ't naiulat ko na sa inyo ang m̄ga matuwid, na ang paggawâ, na parang isang napakabigat na parusa n̄gayon, ay magiging isang kaaliwaliw at maran̄gal na tungkulin n̄ tao búkas, at dahil dito'y masasabing táhasan, na ulól n̄ tunay ang taong tumangí pa sa paggawâ. Naiulat ko na rin sa inyo, na ang lalòng pinakapan̄git na mangyayari ay kung sakalìng magkaroon n̄â n̄ ilang nanangí sa paggawâ, na bun̄ga n̄ masamâng turòng natanggap natin, ó sa alin mang babalâng nararapat sundín, bago mápatatag ang bagong pagsasamahán, at ang bun̄ga n̄ paggawâ'y maparami at mabahagi, alinsunod sa m̄ga pan̄gan̄gailan̄gan, ay inuulit ko, sakalìng magkaroon n̄â n̄ gayong m̄ga tao, na sila'y itapon agad n̄ kalahatán. Bigyan sila n̄ m̄ga pan̄gulong bagay at n̄ m̄ga kasangkapan sa paggawâ, upang sila'y kumilos ukol sa kanilang sarili. Ganyan ang mainam, kung ibig nilang kumain, sila'y makagagawâ. N̄guni't makikita ninyo na ang ganitong m̄ga pangyayari'y hindi lilipanà.

Sakâ, ang gagawin natin, sa pamamagitan n̄ lakas, ay ibigay sa kalahatán ang m̄ga lupà, m̄ga pan̄gulong bagay, m̄ga kasangkapan sa paggawâ, m̄ga gusali at ang lahat n̄ kayamanan. Tungkol sa kaayusan at pamamahagi n̄ bun̄ga n̄ paggawâ, ang bayan na ang bahalà n̄ kaniyang maiibigan. Isang bagay ang mag-salitâ at iba naman ang gumawâ. Sa m̄ga

DALAWANG MAGBUBUKID

pangyayari na makukurò kung alin ang lalòng mabuting panuntunan: Ang totoó'y maáaring pagaralan na ngayon pa. Sa halimbawâ, sa ilang mġa pook ay maitatag ang *komunismo*, sa iba'y ang *kolektibismo* at sa iba pa'y iba naman. Kung alin sa mġa panuntunang ito ang makitang magaling ay siyang gaganapin nġ lahat.

Ang pinakabuod pò, alalahanin ninyong mabuti, ay walâ nang may tankâin sa paguutós, sa pagmamay arí nġ lupà at iba pang mġa sangkap sa paggawâ. Sa bagay na ito'y nararapat magpakatalas, upang makasugpò agad, sakaling may mangyari, at kasakdala'y gumamit na tuloy tayo nġ mġa sandata. Nġuni't ang ibang panuntuna'y malayang makapagpapatuloy.

Hosé.—Iyan ma'y natatahò ko na rin. Ipaliwanag mo sa akin ngayon kung anó ang *anarkia*.

Horhe.—Ang *anarkia* pò'y nagkakahulugán nġ waláng pámahalaán. ¿Dí pò ba nasabi ko na yatà sa inyo, na yamang ang pámahalaá'y waláng saysay, kundí manangkilik lamang sa mġa ginoó, kayâ't kung magkakatuisan, ay malinag na walâ tayong nararapat pakasikapin gaya nġ mahangahán ang kanilang nakasusuyà nang mġa paguutós sa atin? Sa lugál nġ ginagawing paghahalal sa mġa diputado at mga kagawad, na lumilikhâ nġ mġa kautusán at lumalabag (palibhasà'y nauukol lamang sa atin ang pananalima), ay tayotayo na rin ang magsisiganap nġ mġa bagaybagay na nauukol sa atin, at gayon din ang sa iba pang

E. MALATESTA

bagay na kailanġang pagpasiyahán. Sakaling mahigpit na kailanġang ipagkatiwalà pa sa isa ang ikatutupad nġ mġa pinagpapasiyahán natin, ay gayon ang ating gágawin at walá na.

At gayon din, kapag mauukol sa mġa maseselang bagay na hindî natin mapagpapasiyahán agad, tayo'y hahanap nġ lalòng may kayang makapagaaral, makapagsusuri noón at makapagpapalagay nġ tumpak; sa makatuwid waláng ganap na makapaghahari sa bagong pagsasamahán, kundí ang nilolob niya. Gaya nġ ating mġa kinatawán, sa lugál na maging mapapalad na tao na bibigyan nġ mġa karapatáng makapagutos sa atin at sa ibabaw nito'y makagawâ nġ mġa kautusáng mahihigpit, sila ang mapipiling mġa tao sa lalòng pinakamatatalino sa lahat nġ bagay, na dí magtataglay nġ anó mang kapangyarihan, maliban sa mġa tungkuling ipinapapasan sa kanila nġ mġa naghalal; sa halimbawà: isa ang manġanġasiwà sa pagtatatag nġ mġa páaralan, kayâ, sa pagbubukás nġ mġa daán, ó tungkol sa pagpapalitan nġ mġa bunġa nġ paggawâ na katulad din naman kung tayo'y nagpapagawâ nġ sapatos sa isang sapatero.

Ito pò ang tinatawag na *anarkía*. Kung ipaliliwanag ko sa inyo nġ ganap ang bagay na ito, ay manġanġailanġan tayo nġ mahabâhabâng oras, gaya nġ nagamit na natin. Sa mulíng pagtatagpò, sakâ na pò natin pagusapang mabuti ito.

Hosé.—Siya nġâ, nġuni't samantala, yamang inuntag mo sa akin ang paguusisà, ako'y bigyan mo pa sana nġ ilang paliwanag tungkol sa bagay na pinaguusapan.

DALAWANG MAGBUBUKID

Iulat mo sa aking mabuti kung páano ang isang mangmáng na marálitáng gaya ko, upang makabatid ng̃ m̃ga bagaybagay na tinatawag na pulítika, at nang matantô ko ang m̃ga ginagawâ ng̃ m̃ga ministro at diputado.

Horhe.—¿Kung anó ang ginagawâ ng̃ m̃ga ministro at diputado, upang kayó'y mamanglaw ng̃ gayon na lamang kung hindi ninyo matutuhang gawín yaón? Lumilikhâ ng̃ m̃ga batás at lagìng naghahandâ ng̃ m̃ga lakas upang masupil ang bayan at mapagtibay ang m̃ga panggagá na inaasal ng̃ m̃ga may-ari. Iyan ang lahat. Ang karúnungang ito'y hindi na pò natin kailanngang pagaralan pa.

Tunay ng̃â na ang m̃ga ministro at diputado ay gumaganáp din naman ng̃ maraming bagay na mahahalagá at kailanngan; ng̃uni't dahil sa pagkakaroon ng̃ m̃ga *lahok na nakasisira* upang mahulog ang kapakinabangán sa isang uri ó sa isang taong mapalad, ó kayâ, upang mápabalantong ang lakad ng̃ bayan, sa pamamagitan ng̃ m̃ga alituntunin nilang waláng saysay at pangpahirap, ang lahat ng̃ ito'y hindi nanngangahulugán na sila ng̃â'y gumaganap ng̃ naturang m̃ga bagay. Sa halimbawâ pa: sila'y nakikialam sa pagpapagawâ ng̃ m̃ga bagaybagay sa perokaril; dátapuwâ't upang mayari at magamit na mahusay ang perokaril ay walâ namang naitutulong ang m̃ga taong iyan, sa páano man; ang m̃ga inhenyero, m̃ga mekániko, m̃ga manggagawâ, at iba't ibang m̃ga kawaní ay siyang kailanngan, sapagka't mangawalâ mang tunay ang m̃ga ministro, m̃ga diputado at iba pang m̃ga nagbubuhay-dapò, ay parang waláng anó man.

E. MALATESTA

Gayon din ang masasabi tungkol sa pahatirang-sulat, pahatirang-kawad, sa paglalayag, paaralang bayan, mga ampunang-bahay, na pawang nagaganap sa pamamagitan ng iba't ibang hanap-buhay, gaya ng mga kawaní, telegrapista, mangdaragat, gurò, médiko, na pawang itinaguyod ng pamahalaán upang pagpasanin, paggugulin at masipsipán ng mga dugò.

Ang pulitika, gaya ng pagkatalos at ginaganap ng mga tao ng pamahalaán, sa ati'y totoóng napakahirap, sapagka't walá nang pinagpupunyagián kundi ang mga bagay na napa-kaangháng pará sa mga manggagawà, at sapagka't walá nang kapakúpakundangán sa tunay na kabuhayan ng bayan, maliban sa tayo'y dayàin at pakasupilin. Dátapuwâ't kung ang paguusapa'y ukol sa ikalulunas ng mga daing ng bayan, makikita ninyo't ang bagay na ito'y mabigat na mabigat naman sa mga diputado, at sa ati'y magaan.

Sa buóng nangyayari lanóng inyong mahanap sa mga diputadong naninirahan sa Roma upang makatalastas ng mga kailanganín ng lahat ng siyudad at ng mga bukirín sa Italia? ¿bákit ninanais ninyo sa mga taong nagaaksayá ng panahon, ang karaniwan, sa pagaaral ng latin at griego, at hangang sa kasalukuya'y nagaaksayá pang malabis sa lalóng dí pakikinabangan, na makatalos ng mga lihim ng iba't ibang hanap-buhay? Maáring mahanap at manais sa isa, kung ang mga bagay na panghihimasukan nitó ay kaniyang natatantò, at kung ang mga pangangailanğa'y kaniyang dinaranas at nakikita.

DALAWANG MAGBUBUKID

Kapag naisagawâ na ang himagsikan, tayo'y magsisimulâ muna sa ibabâ, bago tutunģo nģ paitaás. Ang baya'y nahahatì sa mģa samá-samahán at sa bawà't isa'y may kanikaniyang hanap-buhay. Sa udiyok nģ matindíng nasà at bunģa nģ matamáng pagpapalaganap, ang mģa samaháng iya'y magiging malalaking kapisanan. Nģayo'y sagutin ninyo sa akin kung sino ang ibang makatatalos nģ higit sa inyo tungkol sa samahán at hanap-buhay ninyo.

Kapag nagkakaisa na ang maraming samahán ó hanap-buhay, ang mģa kinatawá'y bubuô nģ malaking kapulunģan upang magdalá nģ mģa botong ipinadadalá sa kanila, at kanilang sisikaping malunasan ang mģa kailanģanín at iba't ibang mģa kahilingán nģ lahat. Ang mģa pagpupulong ay lagìng pamamagitanan nģ mģa patibay at pagsangayon nģ mģa naguutos ó nģ bayan, sa makatuwid, waláng panģanib na ang mģa hanģarin nģ bayan ay málibing sa limot.

At sa ganitong paraán, magaganap ang maligayang pagkakaisá nģ buông katauhan.

Hosé.—Nģuni't kung sa isang bayan ó sa isang kapisanan ay magkaroon nģ iba't ibang pagkukurò ang mģa tao ay ¿pâano kayâ ang mangyayari? ¿Dí ba magwawagi ang pinakamarami?

Horhe.—Sa katuwiran pò'y hindí, sapagka't sa harap nģ katotohanan at nģ katarunģan ay waláng halagá ang bilang, at kung min-san, ang isa'y may lubos na matuwid kay sa sangdaáng libo katao. Sa mģa pangyayari ay maáayos ang lahat; gagamitin ang lahat nģ kaparaanán upang maganap ang pagkakaisá,

E. MALATESTA

hanga't maári, ó kayâ, ang pagpapasiyá sa ganitong bagay ay manggagaling sa hatol n̄ pangatlong taong walâng kinikilingan, sa ilalim n̄ dí mapupuwing na simulâing pagpapataypantay at n̄ katarun̄gan, na siyang pinakapatakaran n̄ bagong pagsasamahán n̄ m̄ga tao.

Tantuín ninyo na ang m̄ga nabangit na bagay na dí mapagpapasiyahán, maliban sa hatol n̄ pangatlong taong walâng kinikilingan ay totoóng madalang, kung mangyayari man, ó walâng tantông kabuluhán, sapagka't hindi na mamamalagi iyang m̄ga kanikaniyahang m̄ga pagaaring umiiral n̄gayon, sapagka't bawâ't isa'y malayang makapipili n̄ bayan at kapisanang naiibigan ó kayâ, n̄ m̄ga kasamang lalò niyang kapanalig, at sapagka't, kailan man, pagsisi-kapan ang makapagpasiyá n̄ m̄ga bagay na maliliwanag, alalaón bagá'y yaóng madalíng mawatasan at nasa laran̄gan n̄ tunay na m̄ga pangyayari, at labás sa laran̄gan n̄ m̄ga pabagobagong pagkukurò. At samantalang sumusulong ang katauhan, ay lalòng mawawalán n̄ saysay ang boto, malulumà at makasusuyà pa, sa dahilang kapag nakita, alangalang sa masusing pagsasanay, sa isang suliranin, ang kapasiyaháng makasasapat sa m̄ga pangangailan̄gan n̄ lahat, sa makatwid, ay walâ nang kakailan̄ganin kundí ang magpaliwanag at sumangayon na lamang, at dí na firal ang paggapì pa n̄ marami sa pagkukuròng nalalaban.

Hosé.—Dátapuwâ, kung sa kabilâ n̄ lahat n̄ iyan, dahil sa kapan̄gahasan n̄ isa'y mayroon pang mangagsilabag sa isang pinagtibay, alangalang sa kagalingan n̄ lahat?

DALAWANG MAGBUBUKID

Horhe.—Sa makatuwid pò'y maliwanag nang kailanġan ang gumamit nġ lakas, sapagka't kung hindi matuwid na ang marami'y luma-pastanġan sa ílan, ang ílan ma'y gayon din sa marami; at sapagka't ang íla'y may karapatán sa paglalabán ó paglabag, ang marami nama'y mayroon din sa pananangol, at kung ang pananalitá'y hindi sukat, sa makatuwid, ang mġa pamimišt na ang kailanġan.

Huwag ninyong malilimutan na saán mang dako, ang mġa tao'y lagiġng may karapatán sa mġa pangulong bagay at sa mġa kasangkapan sa paggawâ; kayâ't maáari silang mamukuran at mamuhay nġ layâ at walġng nakasasakop na sino pa man. Tunay na ito'y isang paraán ó kapasayaháng makalulunang, sapagka't ang mġa lumalabag ay maliliġgid sa mġa natatamóng pakinabang sa pagsasamahán, na dí magagawâ nġ pulutóng ó taong namumukuran na tuma-tangí sa tulong at damay nġ kalahatán... Nġu-ni't ípáano ang inyong ibig? sa ang tunay mang nanglalabáng iya'y hindi makapanġatuwiran na ang kalooban nġ marami'y mapailalim sa kakauntí.

Maniwalâ kayó, na sa labás nġ pagkakaisá, nġ pagiibigan, nġ ganap na pagdaramayán at nġ mġa kailanġang pagpapaumanhin, ay walġng maáantay, kundi mġa pagsisiilan at digmâang bayan; dátapuwâ't umasa kayò, na sapagka't ang pagsisiilan at digmâang-baya'y nakasasamá sa lahat at lahat na, walġng natatangí, sa bahagiyâ pa lamang ang mġa tao'y makapaghañari sa kanilang kapalaran, ay magigiliw na walġng sala sa pagkakaisá, at dahil

E. MALATESTA

dito'y magaganap ang mga banal nating mithin, na magbubunġa ng kapayapaan, kaginhawahan at pagkasulong ng sarġlibutan.

Italâ rin naman ninyo sa isip na ang pagkasulong, samantala ang pagkakaisâ ng mga tao'y patuloy sa matulin nilang mga hakbangin, ay gayon din namang lalò ang kanilang pagiging malayâ at pagkamaykaya sa sarisariili nila. Ipalagay natin. Upang makapaglakbay ka ngayon ng mahabâhabâ at madaling madalî sa katihan, ay kinakailangan ang sumakay ka sa tren. Ang tren, upang mayari, maitatag at magamit ng mga tao'y kailangan din namang lubhâ ang tulong ng marami, at kasakdala'y nasa loob na ng *anarquia* ay tangapin din ang mga tuntuning mabubuti na mahahalaw, gaya ng pagtingkalâ sa mga orasan at iba pang dapat gampanin. Datapuwâ't kung may makalikha bukas ng isang lokomotora, na sukat ang isang tao upang makapagpalakad na magisâ saan mang lupalop ng naturang lokomotora, at di naman makapanġanganib sa kaniya at sa kanino pa man, walang salang gagamit ka na nito; hindi mo na kakailanganin ang lakas ng iba pa, at ikaw'y malayang makapaglalakbay ano mang oras saan man ibigin.

At ganyan din ang iba pang mga bagay na mababangit natin ngayon, maging sa harapin. Masasabi na ang hingil ng pagkasulong ay umaabot sa pagkapatiran ng lahat ng tao, at ito'y nahuhulog sa ganitong ayos: *pagkakaisa ng ugali at ganap na kasarinlan.*

Hosé.—Magaling. Sa makatuwid, ikaw ay *sosyalista*, at sa mga *sosyalista*, ikaw ay *komu-*

DALAWANG MAGBUBUKID

nista at anarkista. ¿Bakit tinatawag ka pa nilang *internasionalista*?

Horhe.—Ang m̃ga kapisanan pò ñg m̃ga manggagawà'y pinamagatáng m̃ga *internasionalista*, sa dahiláng ang kaunaunahan at dakilàng pagpapahayag ñg sumisilang na sosyalismo ay tinawag na *Asociación Internacional de los Trabajadores*, at upanding maibigkas ñg sa maiksing pangungusap ay ñginalanan ñg *La Internacional*.

Ang kapisanang ito'y sumilang noóng 1864, alangalang sa matindíng nasàng mapagkaisá ang m̃ga manggagawà sa lahat ñg bansâ ukol sa ikatitiwasay ñg marálitâ nilang pamumuhay. Sa pasimulâ ñg kapisanang ito'y waláng takdá ang kaniyang palatuntunan. Dátapuwâ't ñg magkatakdá na'y sakâ nagkaroón ñg m̃ga bahábahagí ó m̃ga sangásangá, at hangang sa makapagtakdá tuloy ñg anarkismo ang bahaging nangunguna sa kanila, na siya ko sanang ibig ipaliwanag sa inyo.

Ang kapisanang yaó'y hindi nabubuhay ñgayon, dahil sa m̃ga imbing paratang at m̃ga paguusig na inasal sa kaniya, dahil sa m̃ga pagbabahabahaging marawal at dí pagkakaisá ñg m̃ga kurò. Sa kapisanang ito sumupling ang dakilàng kilusán ñg m̃ga manggagawà na nagpapayanig ñgayon sa buóng mundó, gayon din ang m̃ga pangkating sosyalista sa iba't ibang bayan, at gayon din ang *partido internacional socialista-anárquico revolucionario* na ñgayo'y itinatatag, upang magbigay ñg isang mariíng hampás sa m̃ga burgés.

Ang pangkating ito'y sa pamamagitan ñg

lahat na paraán, may layuning magpalaganap n̄g sosyalismo n̄g m̄ga anarkista; bakahin ang alin mang pagasa sa m̄ga loób-loób n̄g m̄ga panginoón ó n̄g pámahalaán at sa m̄ga pagbabagong palakad na pabaytángbaytáng ó sa payapà; imulat sa bayan ang m̄ga katutubò niyang matuwid at ang diwà sa panghihimagsik, at isulong at tulun̄gan sila upanding makaganap n̄g isang himagsikang-panglahat, ó kayâ ibagsak iyang kapangyarihan n̄g ílan sa pamamayan ó n̄g pámahalaán, at ibigay sa kalahatán ang lahat n̄g m̄ga kayamanan.

Bumubuô n̄g pangkating ito ang lahat n̄g sumasangayon sa kaniyang palatuntunan at ibig makianib sa pakikibaka upang maisagawâ ang pakay. Sapagka't ang pangkati'y waláng m̄ga punòpunò ni anó mang makapangyarihan, at sapagka't ang pangkati'y natatag sa kaibigán at buóng pagkukusà n̄g m̄ga nagsisianib, dahil sa naturang m̄ga layunin, ang bawà't isa'y malayàng makaáanib kung saán niya lalòng minamagaling, upang mapagaralan ang m̄ga lunas ó paraáng mahuhusay at maipalaganap ang m̄ga sarisariling kurò, samantalang ang m̄ga kuròng ito'y hindi makakasalun̄gát n̄g palatuntunang-panglahat n̄g pangkatin. Hindi na maipalalagay na kaanib sa pangkatin ang sino mang lumabag dito.

Hosé.—¿Ang lahat bang sumasangayon sa simulain n̄g m̄ga *socialista-anárquico-revolucionario* ay pawàng kaanib na sa pangkating iyan?

Horhe.—Hindi, pò; sapagka't maári na ang isang tao'y mákasangayon n̄g aming palatuntunan, dátapuwâ't susog sa isang pangá-

DALAWANG MAGBUBUKID

n̄gatuwiran ay maaari rin namang mainamin niya ang makibaka n̄g magisa ó maging kabalangay n̄g ílan, at huwag makipagkaisa ó makisama sa lakad n̄g m̄ga manggagawang sumusunod sa naturang palatuntunan. Maáaring ito'y maging mabuting saligán n̄g ibang m̄ga kapalad at n̄g ibang may tumpahin, alinsunod sa palagay n̄g isa; n̄guni't hindi matatangap na parang isang saligáng mabuti para sa lahat, sapagka't ang pamumukura'y nagiging sanhi n̄g kahinaan at nagbubun̄ga n̄g m̄ga pagiinisan at pagyayabangán, samantalang kinakailangan ang tunay na pagkakapatiran at buong pagkakasundô n̄g lahat.

Gayon ma'y ipinalalagay din naming m̄ga kaibigan at tunay na m̄ga kasama yaóng m̄ga taong nakikitunggalí, kahit sa anóng pamamaraan, alangalang sa kadakilán n̄g layon, na siya rin naming ipinakikipagbaka.

Maáaring magkaroon diyan n̄g m̄ga taong sumasangayon sa katotohanan n̄g linalayon, at, gayon ma'y nangagtutulóg lamang sa kanilang m̄ga bahay, at di man mabalisang magpalaganap n̄g m̄ga inaakalà nilang tumpak. Hindi mawiwikà sa m̄ga ito na sila'y hindi sosyalista at anarkista sa layon, sapagka't sila'y may m̄ga paghahakà na gaya rin n̄g amin; subalit totoó rin naman na masisindakin at mahihinà ang loob n̄g m̄ga taong ito; sapagka't kapag nakikita rin lamang n̄g isa ang dahil n̄g m̄ga kasamán na nagpapatangis sa kaniya at sa m̄ga kapuwà, at nalalaman niya ang lunas na makagagamot sa kasamáng yaón,

E. MALATESTA

kung may kauntî rin lamang pusò'y ñanó't makapagtitiís sa dí pagkilos?

Ang hindi nakatatarok n̄g katotohanan ay walâng kasalanan; dátapuwâ't ang napakáma-kasalanan ay yaóng nakatatalos at sakâ nag-aasal mangmang.

Hosé.—May katuwiran ka, at n̄gayon ko lamang napagninilaynilay n̄g kauntî ang m̄ga ipinaliwanag mo sa akin, at n̄gayong sangayon na akong mahinusay sa súliranin, ay ninanais kong umanib sa pangkating iyan, at sakâ magpalaganap n̄g m̄ga banal na katotohanan. At kung sa kabilâ nito'y mápanġanlan din akong *tulisán* at *salarín* n̄g m̄ga ginoó, ay tutugunin ko sila na *pumarito munang gumawa* at *magtiis na gaya ko*, bago magkaroon ñg mga *karapatán* sa *pananalita*.

WAKAS

UST 55

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

709

PN
3341
1909

Malactua

F 709

DATE DUE	DATE RET.	LIB/CH. (INITIAL)	PAGES MISSING
F 709		JPN	one

4/24/79
inspected by
Eg Dedace

U. S. T. LIBRARY

DATTAWANG MAOBUKID . I. Mawabaso

